

KURSIV

RESEARCH

№ 1 (6)

Код безопасности:

как цифровая маркировка
меняет бизнес и потребительскую
культуру в Узбекистане

Xavfsizlik kodi:

raqamli markirovka O'zbekistonda
biznes va iste'mol madaniyatiga
qanday ta'sir ko'rsatmoqda

Fotograf: Bagdaulet Patik

Anastasiya NOVIKOVA,

Kursiv Media bosh direktori

ISTE'MOL MADANIYATINI RAQAMLASHTIRISH

«Vitamin sotaman, 100 foiz original» — shunday e'lonlarga duch kelganmisiz? Shu tarzda ishlaydigan sotuvchilardan mahsulot xarid qilib ko'rganmisiz? Tovarning haqiqiylikini qanday tekshirgansiz, quruq gapga ishonib, pand yegan paytlaringiz bo'lganmi? Aslida tovarning asl manbasini aniqlash unchalik qiyin emas. Buning uchun shunchaki markirovka nima ekanligini bilishning o'zi kifoya.

Raqamli markirovka — O'zbekiston uchun yangilik emas. Uni joriy etish bundan bir necha yil oldin boshlangan. Dastlab ko'pchilikka tushunarsiz tuyulgan bu jarayon bugungi kunga kelib mamlakat biznesi va iqtisodiyotining ajralmas qismiga aylandi. Hozirda markirovka — bu shunchaki gazli ichimlik shishasining qopqog'idagi Data Matrix kodi emas, balki eng avvalo mahsulot xavfsizligi va xaridorning ongli tanlovi uchun muhim vositadir.

Mazkur davr ichida O'zbekistonda oltita tovar guruhini raqamli markirovkalash yo'lga qo'yildi va ularning soni yil sayin ortib bormoqda. Joriy yilda alkogol, pivo, tamaki, maishiy texnika, ichimliklar va dori vositalariga biologik faol qo'shimchalar (BFQ) ham qo'shildi. Hozircha bu sinov tarzida amalga oshirilmoqda, biroq yaqin kelajakda ushbu talab biznes uchun majburiy normaga aylanishi kutilmoqda. Ha, bu jarayon oson emas, qo'shimcha moliyaviy va resurs xarajatlarini talab qiladi. Ammo bu ishda eng muhimi — erishiladigan natija. Markirovkalashning asosiy maqsadi esa iqtisodiyotning xavfsizligi va shaffofligini ta'minlashdir.

Afsuski, uzoq yillar davomida O'zbekistondagi do'kon va dorixona rastalarida kontrafakt mahsulotlar haddan tashqari ko'p bo'lgani uchun soxta mahsulotlar hayotimizning odatiy qismiga aylanib qoldi. Bu esa bir necha yil ichida o'zgartirish juda qiyin bo'lgan holatga aylandi.

Lekin ish allaqachon boshlangan va eng muhimi yuqoridan yo'lga qo'yilgan. O'zbekiston prezidenti Shavkat Mirziyoyev yashirin iqtisodiyot darajasini pasaytirish va biznesga bosimni minimallashtirish vazifasini qo'ydi. Va bunda markirovkalash muhim ahamiyat kasb etadi. Regulyator, markirovka operatori va biznesning doimiy hamkorligi nafaqat nazoratni ta'minlash, balki bozorning ochiqqligini, ishlab chiqarish jarayonini, shuningdek, tadbirkorlar va umuman iqtisodiy faol aholining xabardorligini ta'minlovchi mexanizmni yaratdi.

Bugun shunday manzara shakllanmoqda: davlat bozorni shaffoflantirish maqsadini qo'ygan, biznes esa bu qoidalarni qabul qilib, yangi sharoitlarda ishlashga tayyor. Markirovkalash jarayoni o'z yo'lini davom ettirmoqda va tovarlarning yangi guruhlari muomalaga kiritilmoqda. Ehtimol, keyinchalik bu jarayonning eng murakkab bosqichi — o'zbek jamiyatida iste'mol madaniyatini shakllantirish va tarbiyalash boshlanadi.

Kursiv Research jurnalining ushbu soni hamda uz.kursiv.media saytida e'lon qilingan «Xavfsizlik kodi. O'zbekistondagi raqamli markirovka haqida barcha ma'lumotlar» maxsus loyihasi fuqarolarning xabardorligini oshirish va yangi iste'molchilik madaniyatini shakllantirish yo'lida O'zbekistondagi markirovka operatori **CRPT TURON** bilan hamkorlikda amalga oshirilayotgan navbatdagi qadamlardan biridir.

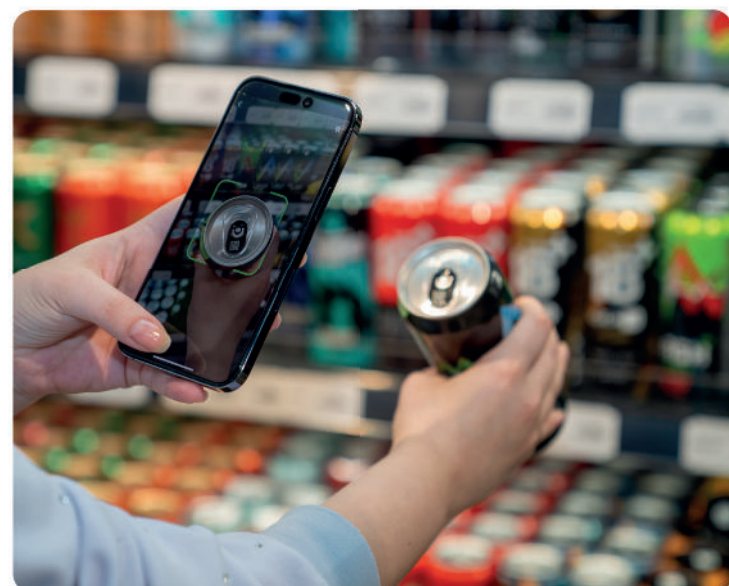
MUTOLAANGIZ
MAROQLI BO'LSIN!

MARKIROVKANI JORIY ETISHNING SAMARASI:

Data Matrix O'zbekiston bozorini qanchalik o'zgartirmoqda

KRISTINA TETERINA

2025-YIL 1-MAYDAN BOSHLAB O'ZBEKISTONDA AGROKIMYO VOSITALARINI RAQAMLI MARKIROVKALASH BO'YICHA TAJRIBA LOYIHASI BOSHLANADI. USHBU PILOT LOYIHA 31-OKTABRGACHA DAVOM ETADI. AVVALROQ JORIY YILNING MART OYIDA BIOLOGIK FAOL QO'SHIMCHALARNI (BFQ) IXTIYORIY ASOSDA MARKIROVKALASH ISHLARI SINOV TARZIDA YO'LGA QO'YILGAN. O'ZBEKISTONDA 2021-YILDA BOSHLANGAN RAQAMLI MARKIROVKALASH TIZIMI BUGUNGI KUNGA KELIB, OLTITA ASOSIY TOVAR GURUHINI QAMRAB OLGAN. ULAR QUYIDAGILARDAN IBORAT: ALKOGOL MAHSULOTLARI, TAMAKI MAHSULOTLARI, PIVO VA PIVO MAHSULOTLARI, MAISHIY TEXNIKA, DORI VOSITALARI VA TIBBIY BUYUMLAR, SHUNINGDEK, ICHIMLIK SUVI VA SALQIN ICHIMLIKLAR. MAZKUR DAVRDA TIZIM ORQALI QANDAY NATIJALARGA ERISHILGANI, UNGA QANCHA ISHTIROKCHI QO'SHILGANI VA MARKIROVKA BOZOR SHAFFOFLIGINI OSHIRISHGA QANDAY TA'SIR KO'RSATGANI YUZASIDAN KURSIV UZBEKISTAN JURNALISTLARI TOMONIDAN O'RGANISHLAR OLIB BORILDI.

TOVAR MARKIROVKASI NIMA
VA UNDAN QANDAY FOYDA BOR?

Markirovka — bu tovarning individual kodi boʻlib, u tashqi qadoqqa tushiriladi. Noyob kodda mahsulot haqidagi maʼlumotlar saqlanadi. Markirovka kodlarining oʻzi esa integratorlar va xizmat koʻrsatuvchi provayderlar tomonidan chop etiladi.

Asl Belgisi — Oʻzbekistonda faoliyat yuritayotgan raqamli markirovka tizimi. Uning operatori «CRPT TURON» MCHJ boʻlib, u ushbu axborot tizimini ishlab chiqish, ishlatish va yanada takomillashtirish uchun javobgar.

Raqamli markirovka tizimining asosiy vazifalari isteʼmolchilar xavfsizligini oshirish, soxta mahsulotlar sonini kamaytirish va bozordagi qalbaki mahsulotlardan xalos qilishdir. Tovarlarini markirovkalash davlat, biznes va isteʼmolchilarga foyda keltiradi.

Isteʼmolchi markirovkalangan tovarni sotib olatganda uning sifati va xavfsizligiga ishonch hosil qilishi mumkin.

Raqamli markirovka biznes subyektlariga bozordagi ishtirokini kengaytirish, ish jarayonlarini soddalashtirish va mahsulotning ishlab chiqarishdan tortib, yakuniy sotuvgacha boʻlgan harakatini toʻliq kuzatish imkonini beradi. Bozorda halol kompaniyalar koʻproq boʻlsa, ishlab chiqaruvchilar uchun raqobatlashish va biznesni rivojlantirish osonroq boʻladi.

Davlat markirovkani joriy etish orqali «kulrang» bozorni (kontrafakt tovarlar) qisqartiradi, soliq va bojxona yigʻimlari hisobiga budjetni oshiradi.

DATA MATRIX-KODNING
QR-KODDAN QANDAY FARQI
BOR?

Data Matrix kodi mahsulot haqidagi toʻliq maʼlumotni, shuningdek, uning ishlab chiqaruvchisidan tortib doʻkon rastasigacha boʻlgan harakati haqidagi maʼlumotlarni oʻz ichiga oladi. Har bir tovar birligi uchun nusxa koʻchirish yoki qalbakilashirish mumkin boʻlmagan noyob kod yaratiladi. Shu bilan birga, tovar harakatini nazorat qilish tufayli tovar nusxasining paydo boʻlish ehtimoli yoʻqoladi.

QR-kodlar singari Data Matrix ham ikki oʻlchovli shtrix-kod boʻlib, klassik shtrix-kodlarga nisbatan kamroq joyni egallaydi va katta hajmdagi maʼlumotlarni kodlash imkonini beradi. Bundan tashqari, u juda kichik mahsulotlar yoki dumaloq yuzalar uchun mos keladi.

Data Matrix kodini oddiy kamera yordamida aniqlash mumkin emas, uni skanerlash uchun Asl Belgisi ilovasini yuklab olish zarur.

OʻZBEKISTONDA MARKIROVKA:
RAQAM VA FAKTLAR

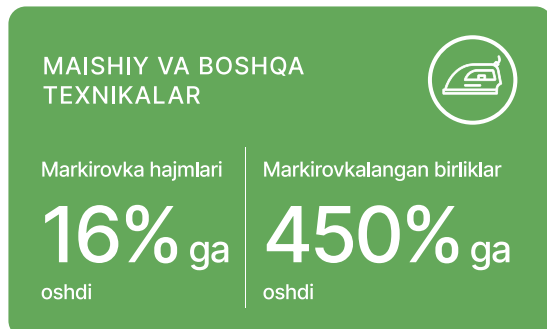
Tamaki mahsulotlarini markirovkalash 2021-yil yanvar oyida filtrli sigaretalardan boshlangan. Hozir tamaki mahsulotlarining barcha turlari, jumladan, sigaretalar, stiklar, elektron sigaretalar va chilim tamakisi markirovka qilinadi.

2024-yil yakuniga koʻra, «Tamaki mahsulotlari» tovar guruhida 132 ta ishlab chiqaruvchi va import qiluvchilar faoliyat yuritgan.

Tamaki mahsulotlarini markirovkalash nazoratini sezilarli darajada kuchaytirishga va qoidabuzarliklarni aniqlashga yordam berdi. 2021-yilda atigi ikkita holat qayd etilgan boʻlsa, 2024-yilda esa 103 taga yetdi. Musodara qilingan noqonuniy mahsulotlar hajmi ham keskin oshdi. 2021-yilda 15,4 ming dona mahsulot 96,6 million soʻmlik qiymatda musodara qilingan boʻlsa, 2024-yilda bu koʻrsatkich 697,7 ming donaga va 10,57 milliard soʻmga yetdi.

Markirovka tizimi suv va salqin ichimliklar bozorini qonuniylashtirishga yordam berdi. 2025-yil mart oyiga kelib, markirovkalangan tovarlar reyestrda 197 ta ishlab chiqaruvchi ro'yxatga olingan, bu o'tgan yilga nisbatan 71 foizga ko'p. 2025-yilning mart oyida 2024-yilning mart oyiga nisbatan 72 foizga ko'p kod qo'yildi. Bu bilan birga, import qilingan mahsulotlarga o'tgan yilning mos davriga nisbatan 253 foizga ko'p kod qo'yilgan.

Maishiy texnika va elektronika markirovkalash 2022-yil aprel oyida boshlangan. Birinchi bosqichda changyutkichlar, kir yuvish mashinalari, sovitish va muzlatish uskunalar, televizor va monitorlar markirovka qilindi. Keyin bu ro'yxatga gaz plitalari, dudburonlar, duxovkalar, mikrotolqinli pechlar, dazmollar va suv isitkichlar qo'shildi. Yakuniy bosqichda markirovkalash konditsionerlar, o'rnatilgan elektr motorli maishiy texnika va barcha turdagi yoritish moslamalariga tarqaldi.

2024-yilda ushbu toifadagi tovarlarni markirovkalash hajmining sezilarli o'sishi qayd etildi. 2023-yilga nisbatan markirovkalash hajmi 16 foizga, markirovkalash kodlari aylanmasi esa 52,3 foizga oshgan.

O'zbekistonda 2024-yil yakuni bo'yicha markirovkalangan maishiy texnikalar soni 2022-yildagi ko'rsatkichga nisbatan 450 foizga oshgan. Tizimda ro'yxatdan o'tgan ishtirokchilar soni esa uch baravardan ko'proqqa o'sdi.

O'zbekistondagi eng mashhur Uzun Market marketpleysida 2024-yilda maishiy texnika aylanmasi 160 foizga oshdi. Bu xaridorlar qonuniy joyda ishlaydigan sotuvchilarga ishonib, tobora ko'proq tekshirilgan va rasmiy markirovkalangan tovarlarni tanlayotganidan dalolat beradi.

BIOLOGIK FAOL QO'SHIMCHALARNI RAQAMLI MARKIROVKALASH BO'YICHA TAJRIBA LOYIHASI

BFQlar ko'pincha dori vositalarining o'rnini bosuvchi sifatida reklama qilinadi. Ammo bu toifadagi mahsulotlar bozorida qalbakilashtirilgan, sifatsiz va hatto inson salomatligiga zarar yetkazuvchi kontrabanda mahsulotlar ham keng tarqalgan. Markirovkalash esa sifatsiz mahsulotlarni bozordan chiqarish va odamlarga haqiqatan ham xavfsiz va foydali qo'shimchalarni sotib olish imkoniyatini berish uchun kerak.

2025-yil mart oyidan boshlab BFQlarni ixtiyoriy tartibda markirovkalash bo'yicha tajriba loyihasi ishga tushirildi. Bu loyiha mahsulotlarning haqiqiylikni ta'minlash, qalbakilashtirishga qarshi kurashish va umumiy xavfsizlik darajasini oshirishga xizmat qiladi.

Hozirda ishlab chiqaruvchilar va importyorlar markirovkani o'z xohishlariga ko'ra joriy etmoqda.

Biroq kelgusida BFQlarni markirovkalash majburiy bo'lishi ko'zda tutilgan.

TOVAR AGREGATSIYASI NIMA?

Tovar agregatsiyasi — bu tovarlarni transport o'ramlari shaklida guruhlash va ularni yagona identifikatsiya kodi bilan belgilash jarayonidir. Bu kod o'ram ichidagi barcha iste'mol birliklariga tegishli kodlar o'rtasidagi bog'liqlik haqida ma'lumot saqlaydi.

Bu tizim logistika jarayonlarini soddalashtirishda muhim rol o'ynaydi: tashish jarayonida har bir mahsulot birligini alohida tekshirish o'rniga, butun qadoq yoki partiyaga biriktirilgan yagona kod orqali nazorat amalga oshiriladi. Natijada har bir bosqichda faqat bitta kod skanerlansa kifoya. Bu esa jarayonni tez, samarali va aniq qiladi.

IMPORT QILINADIGAN TOVARLARNING SIFATI QANDAY TEKSHIRILADI?

O'zbekistonga olib kiriladigan oziq-ovqat mahsulotlari, dori vositalari va biologik faol qo'shimchalar albatta laboratoriya tekshiruvidan o'tishi lozim. Bu jarayon mahsulotning xavfsizligi, amaldagi me'yorlarga hamda e'lon qilingan xususiyatlarga muvofiqligini ta'minlash maqsadida amalga oshiriladi.

Tekshiruv natijalariga ko'ra maxsus sertifikat beriladi — bu mahsulot sifat nazoratidan muvaffaqiyatli o'tganini tasdiqlovchi rasmiy hujjatdir. Xaridor esa mahsulotning asl va xavfsiz ekani haqida ishonch hosil qilish uchun ushbu sertifikatni talab qilish huquqiga ega.

Sifat nazoratini amalga oshiruvchi vakolatli organlar:

- Sog'liqni saqlash vazirligi huzuridagi sanitariya-epidemiologik osoyishtalik va jamoat salomatligi qo'mitasi — mahsulotlarni ro'yxatdan o'tkazish, ekspertizadan o'tkazish va ularning tarkibiy muvofiqligini monitoring qilish bilan shug'ullanadi;
- Davlat bojxona qo'mitasi — olib kirish bosqichida nazoratni amalga oshiradi;
- O'zstandart agentligi — ishlab chiqarish jarayonida mahsulotlarning amaldagi standartlarga muvofiqligini tekshiradi;
- Farmatsevtika tarmog'ini rivojlantirish agentligi - bozor tahliliga e'tibor qaratgan holda BFQlar va kosmetika sanoatini rivojlantirish uchun mas'ul bo'lib, ishlab chiqarishni mahalliyashtirish hamda ilg'or xalqaro amaliyot va standartlarni joriy etishni amalga oshiradi.

TOVARLARNI MARKIROVKALASH NARXI QANCHA VA QANDAY NOZIK JIHATLARNI BILISH MUHIM?

Bitta birlikdagi tovarni markirovkalash QQS bilan birga 76,16 so'm turadi. Tannarx allaqachon kodni yaratish va har bir tovar birligi uchun ushbu kodni kompaniyalar o'rtasida uzatish to'g'risidagi ma'lumotlarni saqlashni o'z ichiga oladi.

Agar kod chop etish paytida shikastlangan bo'lsa, markirovka kodini chiqarish uchun qayta to'lov qilish kerak bo'ladi. Buning sababi shundaki, muhrlash va markirovka kodini kiritish operator tomonidan ko'rsatiladigan xizmatlar ro'yxatiga kiritilmagan.

QANDAY MAHSULOTLAR BEPUL MARKIROVKA QILINADI?

Ixtiyoriy asosda amalga oshirilayotgan barcha pilot loyihalarda ishtirok etayotgan ishlab chiqaruvchilar va import qiluvchilarga markirovka kodlari bepul taqdim etiladi.

Bundan tashqari, O'zbekistonda ishlab chiqarilgan va 0,5 litrgacha bo'lgan hajmdagi plastik idishlarda sotiladigan gazsiz ichimlik suvlari uchun ham markirovka kodlari bepul beriladi.

Shuningdek, agar dori vositalarining narxi Baza-viy hisoblash miqdorining (BHM) bir foizidan past bo'lsa (2024-yil 1-oktabrdan boshlab bu miqdor 3,5 ming so'mga teng) va ular maxsus tasdiqlangan ro'yxatga muvofiq kelsa, bunday dori vositalari uchun ham markirovka kodlari operator tomonidan bepul taqdim etiladi.

RAQAMLI MARKIROVKASIZ TOVARLARNI SOTISH UCHUN JARIMA QANCHA?

Tovarni markirovkasiz sotish yoki qoidalarini buzish hollarida mas'ul shaxslar va korxonalar qonunga muvofiq jazoga tortiladi. Birinchi marta qoidabuzarlik sodir etilganida, jarima tushumning 2 foizini tashkil etadi. Agar bir yil ichida takroran qoidabuzarlik yuzaga kelsa, jarima sof tushumning 20 foizigacha oshiriladi.

Bundan tashqari, jarima bir qator holatlarda ikki baravarga kamaytirilishi mumkin. Birinchidan, agar soliq to'lovchi qoidabuzarlikni tan olib, jarimani olgan kundan boshlab 10 kun ichida uni ixtiyoriy ravishda to'lasa. Ikkinchidan, soliq to'lovchida shaxsiy turdagi uzrli sabablar mavjud bo'lgan taqdirda.

Tezlik, samaradorlik, shaffoflik

CRPT TURON BOSH DIREKTORI
ANATOLIY BACHIKALOV
RAQAMLI MARKIROVKALASH
TIZIMI O'ZBEKISTONDA
YASHIRIN IQTISODIYOTGA
QARSHI KURASHDA QANDAY
SAMARALI VOSITA BO'LIB
XIZMAT QILAYOTGANINI
TUSHUNTIRIB BERDI

O'zbekistonda majburiy markirovkalash tizimi joriy etilganiga uch yilga yaqin vaqt o'tdi. Shu vaqt mobaynida tizim tamaki mahsulotlaridan tortib, dorilargacha bo'lgan bir qancha muhim tovar guruhlarini qamrab oldi. Kursiv Research CRPT TURON bosh direktori **Anatoliy Bachikalov** bilan suhbatda biznes qanday qiyinchiliklarga duch kelgani, nega markirovka davlat ahamiyatida qo'layotgani va bugungi kunga kelib qanday natijalarga erishilgani haqida suhbatlashdi.

MARKIROVKALASH JARAYONINING BOSHLANISHI

— Anatoliy Viktorovich, oltita tovar guruhida majburiy markirovkalash joriy etilganiga ham uch yilga yaqin vaqt o'tdi. Shu davrda biznes bu yangilikni qanday qabul qilgani haqida so'zlab bersangiz?

— Korxonalar ishlab chiqarish jarayonlarini qayta ko'rib chiqishga majbur bo'ldi, ammo dastlab bu zaruratning mohiyatini ko'pchilik yetarlicha anglamagan. Bu jarayonda tamaki drayver bo'ldi. Tamaki kompaniyalari o'zgarishlarning maqsadini aniq anglagan edi, chunki bozorda kontrafakt mahsulotlar ulushi yuqori edi. Kompaniyalar butun jarayonni o'zlari boshqardi. O'zbekistonda markirovkalash aynan tamaki mahsulotlaridan boshlangan va bu majburiy markirovkaga tushgan birinchi tovar guruhi bo'lgan. Masalan, Rossiya da tamaki mahsulotlari allaqachon markirovkalangan edi. O'zbekistonda esa tamaki kompaniyalari bu jarayonga ma'naviy va texnologik jihatdan tayyor edi. Davlat mahsulotning qayerda markirovkalangani yoki markirovkalanmagani asosida nazoratni kuchaytirib, kontrafakt mahsulotlarni aniqlash, olib qo'yish va ularning bozordagi ulushini kamaytirish imkoniyatiga ega bo'ldi.

Bu borada bizga omad kulib boqqanini aytish mumkin — hammasi muvaffaqiyatli amalga oshdi. Masalan, Koreyaning mashhur ishlab chiqaruvchisi ESSE kompaniyasi ilgari O'zbekistonga o'z sigaretlarini rasman yetkazib bermagan. Shunga qaramay, Toshkent bozorida bu mahsulotlar keng tarqalgan edi. Markirovkalash joriy etilganiga ikki yil bo'ldi. Bu davrda bozor asta-sekin «tozalana» boshlandi. Natijada ESSE kompaniyasi qonuniy ishlab chiqarish va rasmiy tarzda bozorda ishtirok etish qaroriga keldi. Hozirda kompaniya Qozog'istonda zavod qurilishiga sarmoya kiritmoqda. Mahsulotlar esa Yevrosiyo iqtisodiy ittifoqi (YOII) doirasida tovarlarning erkin harakatlanishi tamoyiliga ko'ra, O'zbekiston, Qozog'iston va boshqa ittifoq davlatlari bozorlariga qonuniy ravishda yetkazib berilishi rejalashtirilgan.

Albatta, kontrafakt mahsulotlar darajasi hanzugacha butunlay yo'qolgan emas, biroq ularga qarshi kurashishda samarali vositalar mavjud. Ilgari aksiz markasini soxtalashtirib, qutiga yopishtirish va mahsulotni qonuniy sigaret sifatida sotish mumkin edi. Hozir esa markirovka har bir sigaret qutisining qonuniy yoki noqonuniy ekani aniq ajratishga yordam beradi.

TOVARLARNI «SOYADAN» CHIQARISH BO'YICHA DAVLAT STRATEGIYASI

— Anatoliy Viktorovich, nega tovarlarni raqamli markirovkalash loyihasiga katta ahamiyat berilayotganini ayta olasizmi?

— O'zbekistonda yashirin iqtisodiyotning ulushi sezilarli darajada yuqori bo'lib, taxminan 50 foizni tashkil etadi. Bu holatni kamaytirishga bo'lgan ehtiyoj kuchli. Shu sababli raqamli markirovkalash loyihasi doirasida avvalo «soyada» muomalada bo'lgan mahsulot turlari — aksiz solig'i solinadigan mahsulotlar, ichimlik va farmatsevtika bozori ustuvor yo'nalish sifatida tanlab olindi.

Bugun bu islohotlar ilk natijalarini bera boshladi. 2024-yilda aksiz tushumlari sezilarli darajada

Bugun
bu islohotlar ilk
natijalarini bera boshladi.

2024-yilda aksiz tushumlari sezilarli darajada oshdi, bu tamaki mahsulotlari bozorining qonuniylashishi va yashirin savdoning qisqarishi bilan izohlanadi.

Shuningdek, alkogol segmentida ham izchil ishlar olib borilmoqda. Kuzatuv tizimi faol ishlayapti, Soliq qo'mitasi esa bu jarayonga alohi da e'tibor qaratmoqda. Shu bois tovarlarni raqamli markirovkalashga yuqori darajada ustuvor ahamiyat berilmoqda. Bu mexanizm yashirin iqtisodiyotga qarshi kurashda samarali vositaga aylanyapti.

oshdi, bu tamaki mahsulotlari bozorining qonuniylashishi va yashirin savdoning qisqarishi bilan izohlanadi. Shuningdek, alkogol segmentida ham izchil ishlar olib borilmoqda. Kuzatuv tizimi faol ishlayapti, Soliq qo'mitasi esa bu jarayonga alohi da e'tibor qaratmoqda. Shu bois tovarlarni raqamli markirovkalashga davlat darajasida ustuvor ahamiyat berilmoqda. Bu mexanizm yashirin iqtisodiyotga qarshi kurashda samarali vositaga aylanyapti.

NAZORATGA MUNOSABAT: BOZORDA NIMA O'ZGARMOQDA

— Markirovkaning joriy etilishiga qanday qaraysiz, qiyinchiliklar ortda qoldimi?

— Nafaqat yashirin iqtisodiyotni, balki inson salomatligini ham ta'kidlash juda muhim. Bunga yaxshi misol keltirish mumkin. O'zbekistonda markirovkalash jarayoni boshlanishidan oldin dori vositalariga 33 mingga ro'yxatdan o'tkazish guvohnomasi berilgan edi. Biroq markirovkalash allaqa-

chon joriy etilgan qo'shni mamlakatlarda, masalan, Rossiya Federatsiyasida bunday preparatlar soni 16 mingdan oshmagan. Hozirgi kunda O'zbekistonda rasman ro'yxatdan o'tgan dori vositalari soni 13 mingga yaqin bo'lib, ularning barchasi markirovka qilinmoqda. Qolgan barcha dorilar noqonuniy bo'lib, bozordan chiqishga majbur bo'lmoqda.

— Markirovka joriy etilishi noqonuniy bozorga qanday ta'sir ko'rsatdi?

— Men yaxshi ko'radigan ajoyib misol bor — bu Toshkentning Chimkentga yaqinligi. 2018-yilda O'zbekistonga kelganida ayrim daryolar va chegaralarni qanday kesib o'tgani aniq bo'lmagan Chimkent pivosi katta miqdorda Toshkent bozorida bemalol sotilardi. Bu mahsulotlar shunchalik ko'p ediki, ularning bu yerga qanday kelgani haqida faqat taxmin qilish mumkin edi. Biroq pivoni majburiy markirovkalash joriy etilgach, vaziyat keskin o'zgardi. Mahalliy ishlab chiqaruvchilar soni birdaniga 30 foizdan ko'proqqa oshdi. Bu esa aynan ushbu mahsulotlarning noqonuniy aylanmasi kamaygani hisobiga sodir bo'ldi.

— 2021-yilda raqamli markirovkalash tizimi uchun Asl Belgisi ilovasi ishga tushirildi. Ilova fuqarolik nazoratining qanchalik talabgir va samarali vositasi bo'lib chiqdi?

— Bugungi kunga kelib, mobil ilova foydalanuvchilari soni 300 mingga yaqin. Albatta, biz ilovaning yanada keng tarqalishini istaymiz. Sababi bu odamlarning dorixonalarda haqiqiy va qalbaki dorilarni farqlay olishi bilan bog'liq. Umid qilamizki, yaqin orada foydalanuvchilar soni sezilarli darajada ortadi.

Shuningdek, biz Farmatsevtika tarmog'ini rivojlantirish agentligi hamda o'z ilovasiga ega bo'lgan Davlat soliq qo'mitasi bilan yaqin hamkorlik qilmoqdamiz. Ular bilan API orqali ma'lumot almashmoqdamiz. Odamlar mahsulotlarni faqat Asl Belgisi ilovasi orqali emas, balki hamkorlarning ilovalari orqali ham tekshirishi mumkinligini tushunib yetishlari zarur. Bu esa nazorat tizimini yanada samarali qiladi.

— 2025-yil boshida tovarlarni markirovkalashda qanday ishlar amalga oshirildi?

— Aksiz to'lanadigan mahsulotlar segmentida guruhli qadoqlashning joriy etilishi 2025-yil boshidagi eng muhim yangiliklardan biri bo'ldi. Ushbu yondashuv biznes uchun mahsulotni donalab emas, balki o'ram holida sotish imkonini yaratdi. Endi kassada har bir shishani alohida skanerlash shart emas, butun o'ramni bir marta skanerlash kifoya. Bu esa savdo jarayonini sezilarli darajada tezlashtiradi va mahsulotni tezda muomalaga chiqarish imkonini beradi.

Ikkinchi muhim yangilik esa 1-martdan boshlab biologik faol qo'shimchalarni (BFQ) ixtiyoriy ravishda markirovkalash loyihasining ishga tushirilganidir. 17 tadan ortiq ishlab chiqaruvchilar ushbu jarayonni imkon qadar tezroq boshlashni so'rab murojaat qilishdi. Ularning fikricha, O'zbekiston bozorida qalbaki qo'shimchalarning ulushi 70 foizga yetishi mumkin. Ishonchim komilki, markirovka orqali biz bu muammoni hal etishga erishamiz.

RAQAMLI MARKIROVKANING

O'zbekiston iqtisodiyoti va soliq tushumlariga ta'siri

O'ZBEKISTONDA RAQAMLI MARKIROVKA TIZIMI SO'NGGI BIR NECHA YILDAN BUYON BOSQICHMA-BOSQICH JORIY ETILMOQDA. UNING ENG MUHIM KUTILAYOTGAN NATIJALARIDAN BIRI BOZOR SHAFFOFLIGINI TA'MINLASHDIR. TOVARLAR HAQIDAGI MA'LUMOTLARNING OCHIQLIGIGA RAQAMLI MARKIROVKANING TA'SIRI HAQIDA DAVLAT SOLIQ QO'MITASI RAISI **SHERZOD KUDBIYEV** BILAN SUHBATLASHDIK.

— Sherzod Davlyatovich, siz Soliq qo'mitasi raisi sifatida O'zbekistonda raqamli markirovka tizimini joriy etilishining tashabbuskorlaridansiz. Ushbu tizimni joriy etish orqali qanday strategik maqsadlar ko'zlangan va soliq organlari bu jarayonga qanday tayyorgarlik ko'rgan?

— Raqamli markirovkalash tizimini joriy etishning dastlabki shartlari O'zbekistonda yashirin iqtisodiyotni jilovlash bo'yicha belgilagan strategik maqsadlari bilan chambarchas bog'liq bo'ldi. Soliq qo'mitasi zimmasiga ushbu sohada raqamlashtirish jarayonining mantiqiy davomi sifatida tovarlarni kuzatib borishning innovatsion usullarini joriy etish, soliq nazoratida inson omilining ishtirokini cheklash hamda iste'molchilarni qalbaki mahsulotlardan himoya qilish kabi muhim va murakkab vazifalar yuklatildi. Aynan shu omillarni inobatga olgan holda, raqamli markirovka majburiy tarzda tatbiq etilishi zarur bo'lgan mahsulotlar guruhini aniqlashda «kulrang» iqtisodiy operatsiyalarni chuqur tahlil qilish hal qiluvchi rol o'ynadi. Natijada yashirin iqtisodiyotda eng yuqori ulushga ega bo'lgan mahsulot turlari aniqlanib, ularni birinchi bosqichda raqamli markirovkalash zarurligi belgilab olindi.

Raqamli markirovkalash tizimini amaliyotga samarali joriy etish maqsadida Soliq qo'mitasi tomonidan texnik jihatdan jihozlarni ta'minlash bo'yicha chora-tadbirlar amalga oshirildi. Xususan, Ma'lumotlarni qayta ishlash markazi va server uskunalarini yangilandi, zamonaviy telekommunikatsiya vositalari o'rnatildi. Mazkur ishlar soliq organlarining aloqa infratuzilmasi va axborot xavfsizligi tizimini to'liq modernizatsiya qilish, soliq ma'muriyatchiligining yagona raqamli platformasini yaratish, katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilish imkonini beruvchi ilg'or texnologiyalarni joriy etish hamda soliq to'lovchilarga real vaqt rejimida foydalanish mumkin bo'lgan xizmatlar ko'lamini kengaytirishga yo'naltirilgan. Natijada yangi dasturiy mahsulotlar soni 74 taga yetkazildi.

Bugungi kunda soliq boshqaruvidagi raqamli vositalar — elektron hisob-fakturalar, fiskal cheklar, onlayn nazorat-kassa texnikasi, mahsulot

va xizmatlarning identifikatsiya kodlari (MXIK), shuningdek, elektron soliq hisobotlari soliq tizimidagi ish jarayonlarini soddalashtirish va tezlashtirishga xizmat qilmoqda. Natijada davlat budjetiga tushumlar ortib bormoqda, bozor esa bosqichma-bosqich rasmiy sektor yo'nalishida shakllanmoqda. Markirovka tizimi yirik loyiha bo'lishiga qaramay, u Soliq qo'mitasi tomonidan bosqichma-bosqich joriy etilayotgan raqamli transformatsiya ekotizimining ajralmas qismi hisoblanadi. Biz mulohazali va bosqichli yondashuv tamoyiliga taynamiz, ya'ni tadbirkorlik uchun qulay muhit yaratish orqali bu jarayon ikki tomonlama manfaatli bo'lishi kerak. Umumiy maqsadimiz — yashirin ishlab chiqaruvchilar va sotuvchilarni bozordan chetlatib, raqobatga asoslangan sog'lom va adolatli bozor muhitini shakllantirishdir.

Bugungi kunda markirovkalangan tovarlar haqidagi to'liq ma'lumotni soliq inspektori interaktiv panel orqali ko'rishi mumkin. «Raqamli markirovka ostidagi mahsulotlar aylanmasini nazorat qilish» (dashbord) nomli yangi axborot-tahliliy dastur milliy Asl belgisi markirovka va kuzatuv tizimi bilan integratsiya qilingan bo'lib, mahsulotning ishlab chiqaruvchidan tortib chakana savdogacha bo'lgan yo'lini real vaqt rejimida ko'rsatadi. Ushbu tizimda 3,5 mingga yaqin ishlab chiqaruvchi va import qiluvchi ro'yxatdan o'tgan. Ular 2024-yilning o'zida 100 mingdan ortiq mahsulot turini markirovkalanadigan tovarlar reyestriga kiritib, qariyb 8,2 milliard dona markirovkalangan mahsulot ishlab chiqargan.

— Biznesning munosabati qanday bo'ldi?

— Biznesning munosabati turlicha bo'ldi. Mamlakatda majburiy raqamli markirovka joriy etilishi rasman e'lon qilingan ilk kunlardanoq jarayon faqat biznes manfaatlarini inobatga olgan holda, ishlab chiqarish hajmlariga salbiy ta'sir ko'rsatmasdan Soliq qo'mitasi tomonidan tezkor va har tomonlama texnik hamda axborot yordami bilan amalga oshirilmoqda. Tayyorgarlik bosqichi kamida bir yil davom etadi. Markirovka tarafdorlarining soni ortib borayotgani bir nechta omillar bilan bog'liq: ishlab chiqaruvchilar va importchi-

larning o'z vaqtida xabardor qilinishi, pilot loyihalar doirasida soliq inspektorlari tomonidan olib borilgan tushuntirish ishlari, fuqarolik jamiyati institutlari (assotsiatsiyalar, jamoat kengashlari) vakillarining jalb etilishi. Albatta, imtiyozlarning ham o'ri katta. Jumladan, 2027-yil 1-yanvargacha tadbirkorlarga raqamli markirovka kodlarini o'qish qurilmalarini xarid qilish xarajatlarini soliqdan chegirish huquqi berilgan. Bugungi kunga kelib, 180 887 nafar tadbirkor 108 535 dona 2D-skanner yoki boshqa maxsus qurilmalardan foydalanmoqda. Shuningdek, raqamli markirovka uchun zarur uskunalarini olib kirishda 2027-yil 1-iyungacha ishlab chiqaruvchilar bojxona bojlari to'lovidan ozod qilingan (30.05.2024-yildagi PQ-203-son).

Tadbirkorning shaxsiy kabinetida va Soliq mobil ilovasida markirovkalangan tovarlarni mustaqil inventarizatsiya qilish uchun yangi «Raqamli markirovkalangan mahsulotlar aylanmasi» xizmati joriy etildi. Ushbu xizmat orqali markirovkalangan mahsulotlarning joriy qoldig'ini ko'rish, tovar harakatini (kimga sotilgan yoki kimdan sotib olinganini) kuzatish, markirovka kodlari tarixini va harakatini tahlil qilish mumkin. Eng asosiysi, bu barcha funksiyalar real vaqt rejimida amalga oshiriladi. Mahsulot harakatining uzluksiz kuzatuv zanjirini to'liq joriy etish, bozorda kontrafakt va qalbaki mahsulotlar muammosini bartaraf etish barcha bozor ishtirokchilari manfaatiga xizmat qiladi.

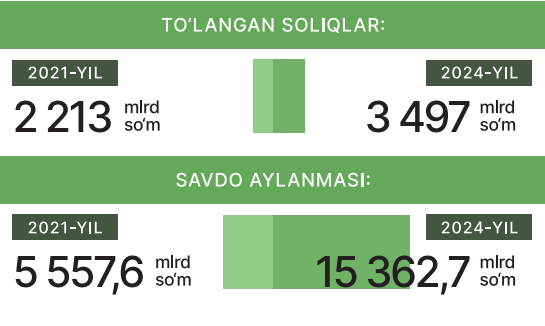
Albatta, Soliq qo'mitasi ayrim biznes vakillari islohotlarga ijobiy munosabat bildirmagan, yangiliklarga nisbatan ehtiyotkorlik bilan yondashgan holatlarga duch kelgan. Biroq vaqt o'tishi bilan aynan o'sha tadbirkorlar raqobatchilarining tovar aylanmasi oshganini ko'rib, raqamli markirovkaning ijobiy natijalarini tan oldi. Statistik ma'lumotlar majburiy raqamli markirovkaga tortiladigan mahsulotlarni ishlab chiqaruvchi va import qiluvchi subyektlar soni sezilarli darajada oshganini ko'rsatmoqda. Taqqoslash uchun, 2021-yilda raqamli markirovka bozorida ishtirok etgan kompaniyalar soni (ishlab chiqaruvchilar va importchilar) 931 tani tashkil etgan bo'lsa, 2025-yilga kelib, bu ko'rsatkich 3 595 taga yetgan. Bu esa uch baravardan ziyod o'sishni anglatadi.

— Qaysi bozor segmentlari eng katta oʻsishni koʻrsatdi va bu holat budjetga tushayotgan soliq tushumlariga qanday taʼsir koʻrsatdi?

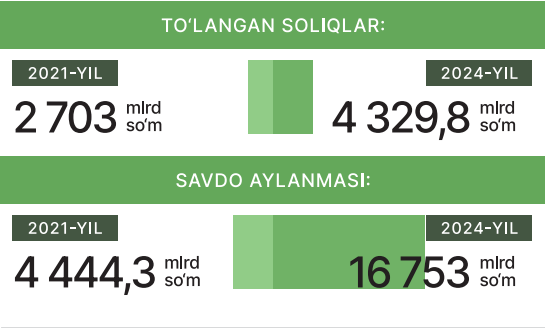
Eng katta oʻsish ishtirokchilar ishlab chiqaruvchilar va importchilar soni boʻyicha quyidagi tovar guruhlarida kuzatildi: alkogol mahsulotlari boʻyicha 75 ta kompaniya, tamaki mahsulotlari — 72 ta, pivo — 54 ta, maishiy texnika — 1 714 ta, dori vositalari — 627 ta, suv va salqin ichimliklar — 122 ta.

Agar raqamli markirovkaning soliq tushumlariga taʼsiri haqida gapiradigan boʻlsak, biz alkogol mahsulotlari, tamaki mahsulotlari va dori vositalarini ishlab chiqarish hamda realizatsiyasida moliyaviy oqimlarning oshganini koʻryapmiz. Ushbu mahsulotlarning raqamli markirovka tizimiga kiritilishi mamlakat budjetiga soliq tushumlarining ortishiga shubhasiz hissa qoʻshdi.

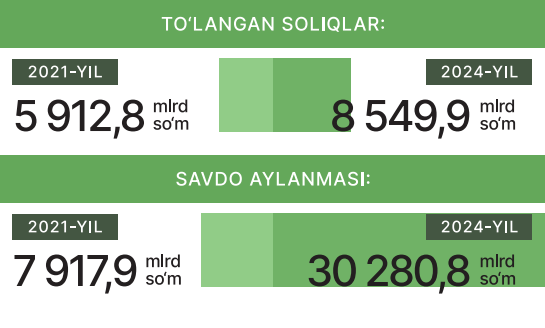
Alkogol mahsulotlari

Tamaki mahsulotlari

Maishiy va boshqa texnikalar

Maishiy texnika segmentida tovar aylanmasining ortgani yaqqol koʻzga tashlanmoqda. Ushbu holat ishlab chiqaruvchi va importchilarning mazkur yoʻnalishga boʻlgan yuqori qiziqishini aks ettiradi.

— Dori-darmon bozoridagi vaziyat haqida soʻzlab bersangiz.

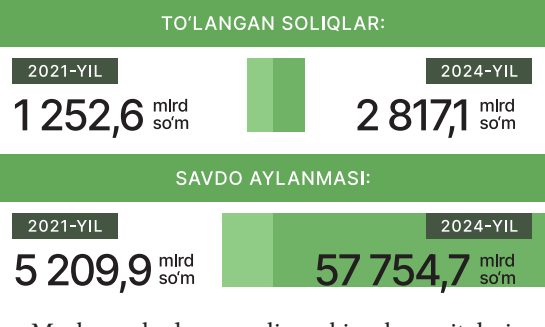
— Dori vositalari va tibbiy buyumlar ijtimoiy ahamiyatga ega mahsulotlar toifasiga kiradi. Shu bois, ularni markirovkalash Soliq qoʻmitasi faoliyatidagi eng masʼuliyatli va dolzarb yoʻnalishlardan biri sifatida qaraladi. Aynan dori vositalari va tibbiy buyumlarning raqamli markirovkasi orqali nafaqat

soha boʻyicha aniq va tizimli tahlil imkoniyati yuzaga keldi, balki ishlab chiqaruvchi yoki importchidan to yakuniy isteʼmolchigacha boʻlgan butun harakat zanjirini kuzatish imkoniyati ham yaratildi.

Dorixonalarda xarid amalga oshirilganda xaridorga taqdim etiladigan fiskal cheklarda dori vositalarining Mahsulotlar va xizmatlar identifikatsiya kodlari (MXIK) aks ettiriladi. Bu Soliq qoʻmitasiga aholining dori xarajatlari boʻyicha umumlashtirilgan maʼlumotlarni shakllantirish imkonini beradi. Shuningdek, ushbu maʼlumotlar asosida dori vositalarining narx shakllanishi, muayyan doriga oid epidemiologik holat hamda harakat zanjiri chuqur tahlil qilinadi. Chunki markirovka kodlari va MXIK maʼlumotlari elektron hisob-fakturalarda toʻliq aks ettiriladi.

Mazkur maʼlumotlar har bir tuman va mahalla kesimida shakllantiriladi. Bu esa bozordagi shaffoflik darajasini sezilarli darajada oshiradi hamda nazorat mexanizmlarining samaradorligini bir necha baravarga kuchaytiradi.

Tibbiy maqsadda ishlatiladigan dori vositalari va buyumlari

Mazkur sohada raqamli markirovka vositalari fuqarolarning salomatligini himoya qilishda muhim rol oʻynamoqda. Ular nafaqat kontrafakt va sifatsiz dori vositalaridan himoyalash, balki mahsulotlarni standartlashtirish va unifikatsiya qilish imkonini ham yaratadi. Bu esa ichki bozorni noqonuniy va qalbaki mahsulotlardan — ularning mahalliy yoki import kelib chiqishidan qatʼi nazar tozalashga xizmat qilmoqda.

2023-yil martidan 2024-yil apreliga qadar boʻlgan davrda dori vositalarini noqonuniy ishlab chiqarish va muomalaga chiqarish bilan bogʻliq 600 dan ortiq holat aniqlangan. Raqamli markirovka va tegishli ruxsat hujjatlari boʻlmagan 30 mingdan ortiq qadoq mahsulot muomaladan chiqarilgan boʻlib, ularning umumiy qiymati 28,1 milliard soʻmdan oshgan.

Noqonuniy mahsulot xarididan oʻzini himoya qilishni istagan isteʼmolchilar uchun Soliq qoʻmitasining mobil ilovasida «Markirovkani tekshirish» servisi yoʻlga qoʻyilgan. Ayni paytda ushbu ilovada 10,5 milliondan ortiq foydalanuvchi roʻyxatdan oʻtgan.

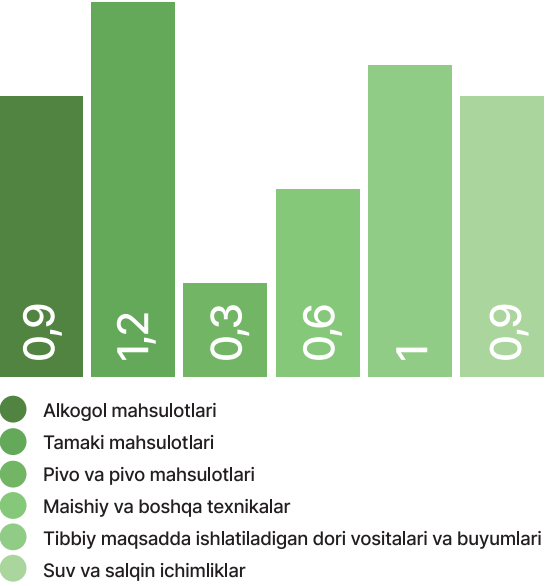
Diqqatga sazovor jihat shuki, mahsulotda raqamli markirovkaning mavjud emasligi xaridorda shubha uygʻotishi kerak. Ikkinchidan, agar mahsulotdagi Data Matrix kodini skanerlash vaqtida tizim «Kod haqiqiy emas» degan xabarni chiqarsa, bu ham xavotirli holat sanaladi. Raqamli markirovkaning notoʻgʻri qoʻllanilganini yoki butunlay yoʻqligini aniqlagan har bir fuqaro «Soliq hamkor» mobil xizmati orqali soliq organlariga elektron murojaat yuborishi mumkin.

— Raqamli markirovkaning joriy etilishi Oʻzbekistonda soliq tushumlariga qanday taʼsir koʻrsatdi?

— 2021-yildan boshlab raqamli markirovka tizimi orqali budjetga tushayotgan tushumlar yangi

bosqichga chiqdi. 2024-yil yakunlariga koʻra, davlat budjetiga tushgan soliq tushumlari sezilarli darajada oshib, 26,4 trillion soʻmni tashkil etdi. Bu 2023-yilga nisbatan 4,9 trillion soʻmga koʻpdir.

Markirovkalangan tovar guruhlari boʻyicha soliq tushumlarining oʻsishi (trln soʻmda)

2024-yil yakunlariga koʻra, markirovkalangan mahsulotlar realizatsiyasining umumiy hajmi 166,1 trillion soʻmni tashkil etdi. Bu koʻrsatkich oʻtgan yilning shu davriga nisbatan 20,1 trillion soʻmga koʻp.

— Raqamli markirovkani joriy etishni qanday xalqaro tashabbuslar ham qoʻllab-quvvatlamogda?

— Rossiya va Oʻzbekiston hukumat rahbarlari darajasidagi yaqin hamkorlik va samarali ishlar natijasida, Rossiya Federal soliq xizmati hamda Oʻzbekiston Respublikasi Soliq qoʻmitasi oʻrtasida dori vositalari uchun raqamli markirovka kodlari boʻyicha maʼlumot almashish maqsadida axborot integratsiyasi yuzasidan bitim imzolandi.

Mazkur hujjat — dori vositalari markirovkasining ikki davlat tomonidan oʻzaro tan olinishi hamda farmatsevtika mahsulotlari sohasidagi xalqaro hamkorlikning ilk muhim bosqichidir. Bu orqali markirovkalangan mahsulotlar aylanmasining shaffofligini taʼminlash imkoniyati yaratilmoqda. Soliq qoʻmitasi oʻzining ijobiy tajribasini boshqa mamlakatlar bilan faol ravishda baham koʻrmoqda. Joriy yilda Qozogʻistonda pivo mahsulotlarini markirovkalash tizimi ishga tushirilishidan oldin Soliq qoʻmitasiga qoʻshni davlat delegatsiyasi tashrif buyurdi. Shuningdek, boshqa mamlakatlar ham bu jarayonga qiziqish bildirmoqda.

— Uzoq muddatli istiqbolda raqamli markirovkani joriy etishdan qanday iqtisodiy samalarni kutmoqdasiz?

— Uzoq muddatli istiqbolda biz raqamli markirovkaning biznes yuritish sharoitlarini yaxshilashga, investorlar ishonchini oshirishga va ichki bozorni rivojlantirishga xizmat qilishini kutmoqdamiz. Muhimi, markirovka butun iqtisodiy jarayonlarning modernizatsiyasiga turtki beradi, bu esa mamlakat iqtisodiyotining barqarorligi va rivojlanishiga bevosita taʼsir qiladi. Shubhasiz, erishilgan natijalar hukumat tomonidan majburiy raqamli markirovka joriy etilishi mumkin boʻlgan boshqa tovar guruhlarini koʻrib chiqish uchun mustahkam asos yaratadi.

O'ZBEKISTONDA BFQLARNI MARKIROVKALASH

SVYATOSLAV POLYAKOV

2025-YIL 1-MARTDAN BOSHLAB O'ZBEKISTONDA BIOLOGIK FAOL QO'SHIMCHALARNI (BFQ) IXTIYORIY RAQAMLI MARKIROVKALASH LOYIHASI BOSHLANDI. USHBU YANGILIK NAFAQAT BIOLOGIK FAOL QO'SHIMCHALAR BOZORINI SHAFFOFLASHTIRISH, BALKI UNI HAM ISTE'MOLCHILAR, HAM TADBIRKORLAR UCHUN XAVFSIZ QILISH IMKONINI BERADI. KELING, BU MASALANING AHAMIYATIGA CHUQURROQ NAZAR TASHLAYMIZ.

So'nggi yillarda O'zbekistonda biologik faol qo'shimchalarga bo'lgan talab barqaror o'sishda davom etmoqda. Ayniqsa, koronavirus pandemiyasi davri va undan so'ng ko'plab odamlar sog'liqni saqlash hamda immunitetni mustahkamlashning ahamiyatini yanada chuqurroq anglay boshladi, jumladan, buni qo'shimchalar yordamida amalga oshirishga qiziqish ortdi.

O'tgan yilning avgust oyida Kursiv Uzbekistan tomonidan o'tkazilgan so'rovnoma natijalariga ko'ra, O'zbekistonda aholisi 500 mingdan ortiq bo'lgan shaharlarda har uchinchi fuqaro ma'lum bir davriylikda biologik faol qo'shimchalarni iste'mol qiladi.

Salomatlikka mas'uliyatli yondashuvni faqat qo'llab-quvvatlash mumkin. Ammo hozircha O'zbekistondagi biologik faol qo'shimchalar bozori shaffoflikdan yiroq. Bunga sabab — kontrafakt mahsulotlar va «kulrang» import orqali olib kirilayotgan tovarlar ulushining yuqoriligi. Aynan raqamli markirovkalash tizimi ushbu salbiy tendensiyalarning oldini olishga xizmat qilishi kutilmoqda.

ISTE'MOLCHILAR UCHUN AFZALLIKLAR

SIFAT VA XAVFSIZLIK KAFOLATI

Qalbaki biologik faol qo'shimchalarni sotib oluvchilar ikki karra xavf ostida qoladi. Ularga foydali qo'shimcha niqobi ostida immunitetni mustahkamlamaydigan oddiy platsebo yoki hatto og'ir zaharlanishga sabab bo'lishi mumkin bo'lgan zararli moddalar sotilishi ehtimoli bor. Shuning uchun xarid qilayotgan narsangiz tekshirilgan va xavfsiz bo'lishi muhim.

Raqamli markirovka yordamida iste'molchilar mahsulotning barcha zaruriy sinov va tajribalardan o'tgani, shuningdek, belgilangan sifat va xavfsizlik me'yorlariga mos kelishini osongina tasdiqlashlari mumkin. Bu esa soxta mahsulotlar va shubhali tarkibiy qismlarga ega tovarlardan himoyalaniishga yordam beradi.

TO'LIQ SHAFFOFLIK

Qadoqdagi Data Matrix-kodni skanerlash orqali iste'molchi biologik faol qo'shimchani fabrikadan to rastagacha bo'lgan yo'lini to'liq kuzatishi mumkin. U darhol quyidagi ma'lumotlarga ega bo'ladi:

- mahsulot rasman mamlakatga import qilinganmi;
- uni kim va qachon ishlab chiqargan;
- qo'shimchani qanday foydali xususiyatlari va yaroqlilik muddati bor.

Bundan tashqari, mahsulotga tegishli noyob kod tarkibida uni qanday qabul qilish bo'yicha ko'rsatmalar ham shifrlangan bo'ladi. Bu esa BFQni qaysi dozada va qanday davriylikda iste'mol qilish salomatlik uchun foydali ekanligini bilish imkonini beradi.

ISTE'MOLCHILAR HUQUQLARINI HIMOYA QILISH

Agar mahsulot sifati talabga javob bermasa yoki mos kelmasa, markirovka uni qaytarish jarayonini ancha osonlashtiradi. Masalan, siz BFQlar sotib oldingiz, lekin u allergik reaksiya keltirib chiqardi yoki kutilgan ta'sirni bermadi.

Markirovkasiz iste'molchi sifati yoki kelib chiqishi noaniq mahsulot bo'yicha o'z haq-huqini himoya qilishda qiyinchilikka duch keladi. Sababi mahsulot soxta bo'lishi, partiya yaroqsiz bo'lishi yoki u noqonuniy yo'llar orqali import qilingan bo'lishi mumkin.

Markirovka esa iste'molchilar huquqlarini himoya qilish uchun ishonchli dalillar va qonuniy vositalarni taqdim etadi.

BIZNES UCHUN IMTIYOZLAR

ISTE'MOLCHILAR ISHONCHI

Markirovka — bu davlat va nazorat qiluvchi organlar tomonidan tovarga qo'yiladigan sifat belgisi. Yuqori darajadagi himoyaga ega belgi esa uni yasashni deyarli imkonsiz qiladi.

Xaridor BFQ tekshiruvdan o'tgani va qadoqdagi barcha ma'lumotlarni o'qiy olishini ko'rsa, o'zini ishonchliroq his qiladi. Bu tovarni sotib olish ehtimolini oshiradi, sotuvlarning o'sishiga va kompaniya imijiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

KONTRAFAKTGA QARSHI KURASH

Biologik faol qo'shimchalar bozori — soxtalashtirishga eng zaif bozorlardan biri.

Kontrafaktidan aziyat chekkanlar nafaqat iste'molchilar, balki qonunchilikka rioya qilib, tasdiqlangan qo'shimchalar bilan savdo qilgan, soliq va bojlarni to'lagan tadbirkorlar hamdir.

Raqamli markirovkaning joriy etilishi o'yin qoidalarini o'zgartiradi. Tovarning ishlab chiqarilishidan peshtaxtagacha bo'lgan butun yo'li tizimda qayd etilganligi sababli har qanday noozlik yoki shubhali operatsiya ko'zga tashlanadi. Bu orqali qalbaki biologik faol qo'shimchalar endilikda qonuniy muomalaga kira olmaydi.

Barcha qo'shimchalarni ishlab chiqaruvchi va import qiluvchilar uchun markirovka majburiy bo'lganida kontrafaktning rentabelligi keskin pasayadi. Oldin «soyada» faoliyat ko'rsatganlar yo qonuniylashishga yoki bozordan chiqishga majbur bo'ladi.

SOTUVNING YANGI BOSQICHI

Boshqa teng sharoitlarda iste'molchilar haqiqiyligi va sifatini osongina tekshirishi mumkin bo'lgan tovarlarga ko'proq ishonadi.

Xaridor qadoqda har qanday smartfon yordamida o'qilishi mumkin bo'lgan kodni ko'rganida, u BFQlar rasman ro'yxatdan o'tganini, mustaqil nazoratdan o'tganini va muammo yuzaga kelganda ishlab chiqaruvchi, sotuvchi hamda hatto tovar partiyasini aniqlash mumkinligini tushunadi.

Bu lotereyadan xarid qilishni ongli tanlovga aylantiradi. Ongli tanlov esa iste'molchilar talabini kuchli rag'batlantiruvchi ishonchning asosidir.

NAZORAT VA HISOBOT BERISH OSONROQ

To'g'ri yondashilganda markirovka samarali biznes vositasiga aylanadi. Shu tariqa tadbirkor istalgan

vaqtda mahsulotining qayerda to'xtab qolganini kuzatishi, logistikadagi yo'qotishlar, o'g'irlik va yashirin sxemalarning oldini olishi, shuningdek, muammoli partiyani tezda aniqlashi mumkin.

Markirovka joriy etilishi bilan qoldiqlarni qo'lda solishtirish, katta hajmdagi hisobotlarni tuzish, parallel jadvallar va dalolatnomalarni yuritish zarurati yo'qoladi. Tizim barchasini avtomatik ravishda bajaradi. U mahsulotlarning kirimi va chiqimini, omborlar o'rtasidagi harakatini, ulgurji va chakana savdosini hamda utilizatsiya jarayonini qayd etadi.

HISOB-KITOBLARDAN REJALASHTIRISHGACHA

Raqamli markirovka — bu kuchli analitik vosita ham. Uning yordamida mahsulot harakatini kuzatish bilan birga quyidagi muhim ma'lumotlarni to'plash mumkin:

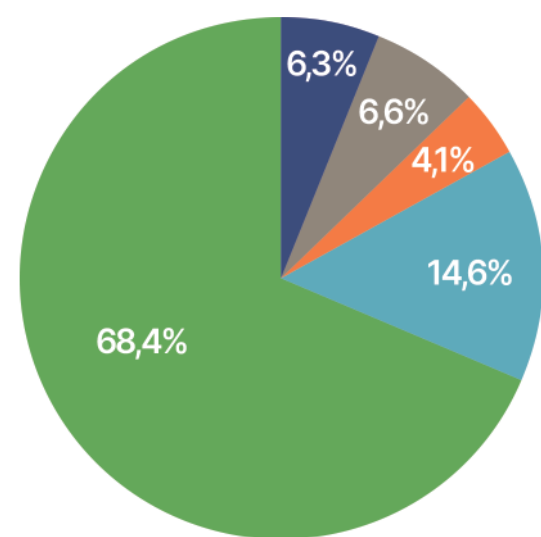
- qaysi mahsulotlar qaysi hududlarda yaxshiroq sotilmoqda;

- qaysi davrlarda talab yuqori bo'ladi;
- qaysi liniyalarni rivojlantirish va qaysilarini bozordan olib tashlash kerak.

Boshqacha qilib aytganda, markirovka biznes uchun **strategik rejalashtirishning samarali vositasidir**. U kompaniyalarga bozor talablariga moslashish, yangi mahsulot liniyalarini ishga tushirish, samarasiz pozitsiyalarni olib tashlashga va ishlayotganlarini kuchaytirishga yordam beradi.

Raqamli markirovkaning joriy etilishi O'zbekistondagi BFQlar bozorini yanada shaffof va xavfsiz qilishga xizmat qiladi. Iste'molchilar sifat va ishonch kafolatiga ega bo'lsa, tadbirkorlar o'sish va nazorat qilish vositasiga ega bo'ladi. Bu adolatli, zamonaviy va barqaror tizim sari tashlangan yana bir muhim qadamdir.

So'nggi bir yil ichida biologik faol qo'shimchalarni (BFQ) iste'mol qildingizmi yoki qilyapsizmi

- Ha, muntazam qabul qilaman (yil davomida doimiy ravishda ichaman)
- Ha, kurslar bo'yicha qabul qilaman
- Ha, mavsumiy qabul qilaman
- Ha, zarur bo'lsa qabul qilaman
- Yo'q, hech qachon qabul qilmaganman

Kursiv Research (CATI) ma'lumotlari. N=765 respondentlar Toshkent, Namangan, Samarqand, Andijon, Nukus, Buxoro, Qarshi, Qo'qon, Farg'ona va Marg'ilon shaharlaridan.

BFQLARNI ISHLAB CHIQARUVCHI VA IMPORT QILUVCHI O'ZBEKISTONLIK LAR NIMA UCHUN RAQAMLI MARKIROVKANI TANLAMOQDA

2025-yil 1-martdan boshlab O'zbekistonda biologik faol qo'shimchalarni (BFQ) ixtiyoriy ravishda markirovkalash yo'lga qo'yildi. Mazkur loyiha kontrabanda, qalbakilashtirish va iste'molchilarni himoya qilishga qaratilgan. Ishlab chiqaruvchi va import qiluvchilarning ishtiroki ixtiyoriy bo'lib, ushbu davrda markirovka kodlari bepul taqdim etiladi.

Biz O'zbekistonda biologik faol qo'shimchalarda raqamli markirovkalashni birinchilardan bo'lib joriy etayotgan kompaniyalar vakillari bilan suhbatlashdik. Ulardan ushbu loyihani nima sababdan qo'llab-quvvatlayotganlari va undan qanday afzalliklar ko'rayotganlari haqida so'radik.

STM Holding boshqaruv hamkori **Inara Shaxanova**

— O'zbekistonda BFQlar bozori qanday muammolarga duch kelmoqda?

— Asosiy muammo — ulkan yashirin bozor. Biz har kuni xaridorlar va mijozlarimizdan salbiy fikr-mulohazalarga duch kelamiz. Bunday holat davlatga ham, iste'molchiga ham zarar keltiradi. Budjet g'aznasi kerakli bojlarni to'liq ololmayapti, xaridorlar esa zarur standartlarga rioya qilinmay ishlab chiqarilgan yoki import qilingan sifatsiz qo'shimchalarni sotib olishmoqda.

— 1-martdan boshlab O'zbekistonda BFQlarni ixtiyoriy ravishda markirovka qilish boshlandi. Bu yangilikka qanday qaraysiz?

— Bu haqiqatan ham muhim qadam. Biz bu tashabbusni qo'llab-quvvatlashga tayyormiz, chunki bu mamlakat ichida kontrafakt ishlab chiqarish va O'zbekistonga noqonuniy mahsulotlar olib kirilishining oldini olishga yordam beradi.

Kompaniyamiz ushbu loyihaga qo'shilmoqda. Dori vositalarini markirovkalashda o'z vaqtida va birinchilar qatorida qatnashganimiz singari BFQlarni markirovkalashda ham ilg'orlar safida bo'lish biz uchun katta sharaftir.

— Markirovka joriy etilishi bilan iste'molchilar uchun nimalar o'zgaradi?

— Birinchidan, nazorat kuchaytiriladi. Har bir iste'molchi mahsulot qadog'idagi maxsus kodni skanerlab, Asl Belgisi mobil ilovasi orqali mahsulotning haqiqiyligini tekshirishi mumkin. Bu orqali iste'molchi xarid qilayotgan mahsulotning sifat va ishonchliligiga amin bo'ladi. Shuningdek,

mahsulotning O'zbekistonga barcha me'yor va talablarga muvofiq ravishda ruxsat etilgan tartibda olib kirilgan, sertifikatlangan hamda asl mahsulot ekaniga ishonch hosil qilishi mumkin.

— Sizning fikringizcha, kelajakda BFQlarni markirovkalashni majburiy qilish kerakmi?

— Ha, buni albatta qilish kerak. Va biz bu tashabbusni qo'llab-quvvatlaymiz. Rossiya tajribasi shuni ko'rsatadiki, bu qadam bozorni ancha tozalash va uni yanada shaffofroq qilish imkonini berdi.

MERRYMED FARM MCHJ "Raqamli markirovka" loyihasi rahbari **Bahodir Mirzayev**

— O'zbekistondagi BFQlar bozori dinamikasini qanday baholaysiz? Pandemiya davrida tahlilchilar ushbu mahsulotga bo'lgan talabning keskin oshganini qayd etdi. Raqobat hozir ham saqlanib qolganmi?

— O'zbekistondagi BFQlar bozori boshqa ko'plab mamlakatlarda bo'lgani kabi izchil o'sishni namoyish etmoqda. Yangi ishlab chiqaruvchilar paydo bo'lmoqda, mahsulotlar assortimenti kengaymoqda, qo'shimchalarning mavjudligi oshmoqda. Iste'molchilar asosiy ratsionga qo'shimcha sifatida BFQlarga e'tibor bera boshladi.

— O'zbekistonda 1-martdan boshlab BFQlarni ixtiyoriy markirovkalash boshlandi. Bu yangilikka qanday qaraysiz?

— O'zbekistonda BFQlarni markirovkalashning joriy etilishi iste'molchilarga BFQlarning kelib chiqishi va tarkibi haqida ko'proq ma'lumot olish imkonini beradigan muhim qadamdir. Bu mahsulotga bo'lgan ishonch darajasini oshiradi.

Bundan tashqari, ixtiyoriy markirovkalash qalbakilashtirishga qarshi kurashda yordam beradi va xaridorlarni sifatsiz tovar sotib olishdan himoya qiladi.

Majburiy markirovkani joriy etishdan oldin barcha jarayonlarni sinab ko'rish kerak. Shuning uchun ushbu bosqichda markirovkalash ixtiyoriy bo'ladi.

— Iste'molchi uchun nima o'zgaradi?

— Shubhasiz, biologik faol qo'shimchalarni markirovkalashning joriy etilishi iste'molchiga foyda keltiradi. Raqamli markirovka ishlab chiqaruvchi, yaroqlilik muddati, tarkibi va boshqa muhim ma'lumotlarni o'z ichiga oladi. Bu iste'molchiga asl mahsulotni sotib olayotganiga ishonch va ongli tanlov qilishga yordam beradi.

Bundan tashqari, raqamli markirovkalash tizimi soxta biologik faol qo'shimchalarning sotilishini qiyinlashtiradi, bu esa xaridorlarni sifatsiz mahsulotlar xarid qilishdan himoya qiladi.

Farmatsevtika tarmog'ini
rivojlantirish agentligi
direktori **Abdulla Azizov:**

«**RAQAMLI
MARKIROV-
KADAN ENG
KATTA
FOYDANI
ISTE'MOLCHI
KO'RADI**»

2022-YILDAN BOSHLAB O'ZBEKISTONDA DORI
VOSITALARINI RAQAMLI MARKIROVKALASH
TIZIMI TATBIQ ETILMOQDA. BU TIZIM
SOXTA MAHSULOTLARGA QARSHI
KURASHISHDA MUHIM AHAMIYAT KASB ETIB,
FARMATSEVTIKA BOZORIGA SEZILARLI TASIR
KO'RSATMOQDA. DASTLABKI NATIJALAR,
TIZIMNING SAMARADORLIGI HAMDA
2025-YILGA MO'LJALLANGAN REJALAR
HAQIDA O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI HUZURIDAGI
FARMATSEVTIKA TARMOG'INI RIVOJLANTIRISH
AGENTLIGI DIREKTORI ABDULLA AZIZOV
KURSIV UZBEKISTAN'GA BERGAN EKSPLYUZIV
INTERVYUSIDA SO'ZLAB BERDI.

SVYATOSLAV POLYAKOV

— Abdulla Abdusalomovich, farmatsevtika sohasida
raqamli markirovka tizimini joriy etishdan ko'zlangan
asosiy maqsadlar nimalardan iborat?

— 2022-yil 1-sentabrdan boshlab dori vositalarini raqam-
li markirovkalash tizimi amaliyotga joriy etildi. Ushbu tizim
avvalo aholining salomatligini himoya qilish kabi dolzarb va
muhim vazifani o'z zimmasiga oladi.

Raqamli markirovkalash — bu ishlab chiqarish, import
va mahsulot aylanmasini nazorat qilishga xizmat qiluvchi
zamonaviy tizim. Xalqaro tajribada bu tizim Track & Trace
deb ataladi. Uning yordamida har bir mahsulot birligi ishlab
chiqarilgan sanasi va joyi, kimga jo'natilgani hamda qachon
iste'molchiga sotilgani kabi barcha bosqichlar bo'yicha to'liq
nazorat qilinadi.

Asl Belgisi raqamli markirovkalash tizimi ko'plab afzallik-
larga ega. Ushbu tizim nafaqat davlat va biznes subyektlari
uchun foydali, balki iste'molchilarga ham dori vositasini xarid
qilishdan avval uning aslligiga ishonch hosil qilish imkoni-
ni beradi. Shuningdek, jamoatchilik nazoratini kuchaytiradi.
Raqamli markirovkalash tizimining asosiy maqsadi — fuqa-
rolarni xavfsiz va sifatli dori vositalari bilan ta'minlash. Shaffof
nazorat esa kontrafakt preparatlarning muomalaga kirib keli-
shiga yo'l qo'ymaydi.

Ushbu tizimdan eng katta foyda oluvchi aynan iste'molchi,
chunki markirovka qilish jarayoni birinchi navbatda aholining
hayoti va salomatligini himoya qilishga qaratilgan. Agar xari-
dor tovar haqida barcha zarur va qiziqarli ma'lumotlarni olish
imkoniga ega bo'lsa, dorixonalarda sotilayotgan mahsulotlar-
ning haqiqiylikiga nisbatan ishonch yanada ortadi.

Raqamli markirovkalash tizimi nafaqat jamoatchilik na-
zoratini kuchaytiradi, balki iste'molchilarni kontrafakt yoki
yaroqlilik muddati o'tgan mahsulotlardan himoya qilishga xiz-
mat qiladi. Tovarlarni markirovkalash — bu sotib olinayotgan
mahsulotning qonuniy, sifatli va xavfsiz ekanligiga kafolatdir.

Oldin dori vositalari bilan bogʻliq muammo yuzaga kelganda u yana bir muddat savdoda qolishi mumkin edi. Endilikda esa Asl Belgisi raqamli markirovkalash tizimi orqali dorilarning harakat yoʻnalishini real vaqt rejimida kuzatish va qoida-buzarlik aniqlanganda tegishli nazorat organlariga zudlik bilan xabar berish imkoni mavjud. Bu xaridorlar salomatligini himoya qilish uchun muhim qadam. Ushbu chora-tadbirlarning barchasi aholi salomatligini himoya qilishga qaratilgan. Data Matrix kodini skanerlash va asl mahsulotni tanlash orqali inson oʻzini va yaqinlarini himoya qilishi mumkin.

— Oʻzbekiston farmatsevtika bozori qanchalik rivojlanmoqda? Dori vositalarini ishlab chiqaruvchi va import qiluvchilar koʻpincha qanday muammolarga duch kelmoqda? Raqamli markirovkalash ushbu zamonaviy muammolarni bartaraf etishda qanday yordam bermoqda?

— Jahon sogʻliqni saqlash tashkiloti maʼlumotlariga koʻra, bugungi kunda global farmatsevtika bozorining 10–15 foizini qalbaki va kontrafakt dori vositalari tashkil etadi. Bu esa jiddiy muammo, chunki dori vositalari bevosita inson salomatligi bilan bogʻliq hayotiy mahsulotlar hisoblanadi. Ayniqsa, antibiotiklar, ogʻriq qoldiruvchi vositalar, antigistamin preparatlar, shuningdek, hayot uchun xavfli holatlarni bartaraf etishga moʻljallangan dori vositalari koʻp hollarda qalbakilashtirilmoqda. Shuni alohida taʼkidlash kerakki, hech bir dori turi soxtalashtirishdan toʻliq himoyalangan. Ammo soxta dorilarni asl mahsulotlardan farqlashning eng samarali va ishonchli usuli bu — raqamli markirovkalash tizimi.

— Farmatsevtika sohasida raqamli markirovkalash tizimining mavjud hisob va nazorat tizimlari bilan integratsiyasi qanday kechmoqda?

— Agentlik Asl Belgisi tizimi orqali dori vositalarining markirovkasi boʻyicha maʼlumotlarni qabul qiladi hamda ularni roʻyxatdan oʻtkazish va referent narxlar toʻgʻrisidagi axborotni uzatadi. Barcha integratsiya jarayonlari maxsus himoyalangan aloqa kanallari orqali amalga oshiriladi.

— Farmatsevtika mahsulotlarining sifati va xavfsizligini oshirishda raqamli markirovkaning oʻrni qanday?

— Raqamli markirovka joriy etilgan davr mobaynida ulgurji va chakana sotuvchilar bilan oʻzaro hamkorlik mexanizmi ishlab chiqildi. Shuningdek, dori vositalarini kuzatish tizimi ham muvaffaqiyatli ishga tushirildi. Endilikda har bir dori vositasining ishlab chiqaruvchidan to isteʼmolchigacha boʻlgan yoʻli toʻliq kuzatish mumkin.

Preparatning haqiqiylikini bepul Asl Belgisi mobil ilovasi yordamida tekshirish mumkin. Ilovani telefonga yuklab olish va xarid qilishdan oldin dori vositasining raqamli markirovka kodini skanerlash kifoya.

Bu tizim isteʼmolchilar, tadbirkorlik subyektlari va davlat uchun birdek foydalidir. Isteʼmolchilar endi xarid qilayotgan mahsulotlarning qonuniyligi va ularning sogʻliq uchun xavfsizligiga shubha qilmaydi. Maxsus mobil ilova orqali istalgan fuqaro xariddan oldin mahsulotni tekshirishi va aniq-

langan noqonuniy holatlar boʻyicha xabar berishi mumkin. Ushbu maʼlumotlar bevosita nazorat organlariga uzatiladi.

Qonuniy ishlab chiqaruvchi va import qiluvchilar tovarlarni raqamli markirovkalash tizimida ishtirok etib, bozorda kontrafakt va kontrabanda ulushining kamayishi hisobiga daromadning oʻsishi va raqobatbardoshlikning oshishiga erishmoqda.

Biznes subyektlari esa mavsumiylik, sotuvlar intensivligi va geografiyasi haqidagi dolzarb statistik maʼlumotlar asosida mahsulot harakatini kuzatib borish, yetkazib berish zanjirini va ombor zaxiralari optimallashtirish imkoniga ega boʻlmoqda. Bu esa logistika xarajatlarini kamaytirish, samaradorlikni oshirish va mehnat unumdorligini taʼminlashga xizmat qiladi.

Davlat miqyosida esa tovarlarni raqamli markirovkalash yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartirish, soliq va bojxona tushumlarini oshirish hamda tovar bozorlari ustidan samarali nazorat oʻrnatish xarajatlarini kamaytirishga yordam beradi.

— Yangi yilning boshlanishi tovarlarni markirovkalash sohasidagi yangilik bilan boshlandi. 1-martdan boshlab biologik faol qoʻshimchalarni (BFQ) ixtiyoriy ravishda markirovkalash boʻyicha tajriba loyihasi ishga tushirildi. Ushbu mahsulotlar bilan ishlayotgan, shuningdek, BFQlarni markirovkalash loyihasida ishtirok etishni istagan ishlab chiqaruvchi va import qiluvchilarga qanday tavsiyalar berasiz?

— Maʼlumki, bugungi kunda butun dunyo boʻylab biologik faol qoʻshimchalar bozori jadal rivojlanmoqda. Bu esa oʻz navbatida ushbu bozorda sifatsiz va qalbaki mahsulotlar muammosini kun tartibiga olib chiqadi. Shu nuqtayi nazardan, markirovkalash tizimi bu yoʻnalishda ishonchli yechim sifatida qaralmoqda. Bugungi kunda dori vositalarini markirovkalash jarayonini joriy etish boʻyicha katta tajriba toʻplangan. Amalga oshirilgan ishlar natijasida yoʻl qoʻyilgan kamchiliklarni bartaraf etish chora-tadbirlarini ishlab chiqish va bosqichma-bosqich joriy etish zarur.

— Dori vositalari segmenti boʻyicha 2024-yil yakunlarini qanday baholaysiz?

— 2024-yil farmatsevtika sohasi uchun nihoyatda samarali yil boʻldi. Prezident **Shavkat Mirziyoyev** tomonidan sohaga oid bir qator farmon va qarorlar imzolandi hamda tegishli topshiriqlar berildi.

Xususan, quyidagi muhim yoʻnalishlarda ishlar amalga oshirildi:

- «Zarur farmakologik nazorat amaliyoti — GVP» standartini joriy etish. Sogʻliqni saqlash vazirligiga tibbiyot tizimining barcha boʻgʻinlaridan dori vositalarining nojoʻya taʼsiri toʻgʻrisidagi maʼlumotlarni yigʻish va tahlil qilish imkonini beruvchi elektron axborot tizimini yaratish topshirildi;

- dori vositalari va tibbiy buyumlarni ishlab chiqaruvchi, shuningdek, ulgurji va chakana sotuvchi tashkilotlarda litsenziya talablariga rioya etilishini nazorat qilish tartibi joriy etildi. Unga koʻra, tekshiruvlar yiliga bir martadan koʻp boʻlmagan holda vakolatli organni oldindan xabardor qilgan holda amalga oshiriladi;

- dori vositalarining postmarketing nazorati tizimini joriy etish.

Shu bilan birga, farmatsevtika tarmogʻida talab yuqori boʻlgan mahsulotlar ishlab chiqarishni yoʻlga qoʻyish, yangi investitsiya loyihalarini moliyalashtirishni qoʻllab-quvvatlash, toʻgʻridan toʻgʻri xorijiy investitsiyalarni jalb qilish, ishlab chiqarish hajmini oshirish hamda aholini sifatli, samarali va arzon farmatsevtika mahsulotlari bilan taʼminlash borasida izchil ishlar olib borildi. Mahalliy korxonalarida xalqaro standartlar va ilgʻor amaliyotlarni joriy etish yoʻnalishida ham faoliyat kengaytirildi. Jumladan, 2025–2030-yillar davomida amalga oshirilishi rejalashtirilgan, umumiy qiymati \$2 milliardlik investitsiya loyihalari portfelni shakllantirildi.

Shuningdek, Tashkent Pharma Park innovation ilmiy-ishlab chiqarish farmatsevtika klasteri faoliyatini jadallashtirish boʻyicha chora-tadbirlar amalga oshirildi. Davlatimiz rahbari tomonidan 2024-yil oxirida ushbu klasterning maʼmuriy binosini foydalanishga topshirish marosimi oʻtkazildi. Mahalliy korxonalarni qoʻllab-quvvatlash maqsadida «Asakabank» AJ tomonidan ilgʻor xorijiy texnologiyalarni jalb qilishga qaratilgan innovation dori vositalari, tibbiy buyumlar va tibbiy texnika ishlab chiqarish loyihalarini kredit va lizing mexanizmlari orqali moliyalashtirish uchun 4 yilgacha imtiyozli davr bilan 10 yil muddatga yillik 5 foiz stavkada \$50 million miqdorida kredit liniyasi ajratildi. Amalga oshirilgan ishlar natijasida 2024-yil yakunlari boʻyicha 5,1 trillion soʻmlik farmatsevtika mahsulotlari ishlab chiqarildi va oʻtgan yilga nisbatan oʻsish 113 foizni tashkil etdi. Shu bilan birga, umumiy qiymati \$180,1 millionlik mahsulot eksport qilindi.

— Joriy yilga farmatsevtika sohasining rivojlanishi boʻyicha qanday prognoz-laringiz bor?

— Sohada ishlar jadal davom etmoqda. 2025-yilga moʻljallangan aniq maqsadlar va qadamlar amalga oshirilmoqda. Bunda davlat rahbarining yordamini eʼtirof etmaslik mumkin emas. Oʻtgan yil oxirida Oʻzbekiston prezidentining tadbirkorlar bilan uchrashuvidan soʻng mahalliy farmatsevtika sanoatini rivojlantirish va qoʻllab-quvvatlashga qaratilgan 28.01.2025-yildagi «Farmatsevtika tarmogʻini jadal rivojlantirishga oid qoʻshimcha chora-tadbirlar toʻgʻrisida»gi PF-13-son farmoni imzolandi. Hujjatga koʻra, mahalliy ishlab chiqaruvchilarni qoʻllab-quvvatlash maqsadida ular dori vositalari, tibbiy buyumlar, tibbiy texnika, biologik faol qoʻshimchalar, dorivor oʻsimliklar va kosmetika mahsulotlarini ishlab chiqarish uchun zarur boʻlgan xomashyo, butlovchi qismlar, texnikalarni olib kirishda davlat bojini toʻlashdan uch yil muddatga ozod qilindi. Shu bilan birga, farmatsevtika mahsulotlarini eksport qilish uchun xorijda davlat roʻyxatidan oʻtgan korxonalarga roʻyxatdan oʻtkazish xarajatlarini 50 foizdan 100 foizgacha qoplab berish, tarmoq korxonalariga agentlik buyurtmasiga asosan farmatsevtika yoʻnalishidagi nufuzli xalqaro koʻrgazma va yarmarkalarda stendlar bilan ishtirok etish xarajatlarini 100 foiz oldindan toʻlab berish tartibi joriy etildi. Bularning barchasi davlat rahbarining sohaga qaratayotgan eʼtibori tufayli amalga oshmoqda. Joriy yilda umumiy ishlab chiqarish hajmini 6,3 trillion soʻmga, eksportni esa \$200 milliondan oshirishni oʻz oldimizga maqsad qilib qoʻyganmiz.

XORIJIY FARMATSEVTIKA KOMPANIYALARI

O'zbekistonda
dorilarni markirovkalash
jarayoniga qanday
qo'shildi

SVYATOSLAV POLYAKOV

«Xorijiy farmatsevtika kompaniyalari raqamli markirovkalash bo'yicha avvalgi tajribasiga tayanib, O'zbekistonda ishlab chiqarish jarayonlariga zarur o'zgartirishlar kiritdi»

O'ZBEKISTONDA DORI VOSITALARI
VA TIBBIY BUYUMLARNI MAJBURIY
MARKIROVKA QILISH 2022-YIL
1-SENTABRDAN BOSHLAGAN.
BIROQ MAMLAKATDA FAOLIYAT
YURITAYOTGAN QATOR XORIJIY
FARMATSEVTIKA KOMPANIYALARI
O'Z MAHSULOTLARINI TAJRIBA-
SINOV BOSQICHIDAYOQ
MARKIROVKALASHNI BOSHLAGAN
EDI. JARAYON DAVOMIDA ULAR
QANDAY MUAMMOLARNI
YENGIB O'TDI VA AYNAN QAYSI
KEYSLAR MUVAFFAQIYATLI DEB
E'TIROF ETILMOQDA? BU HAQDA
KURSIV UZBEKISTAN XORIJIY
FARMATSEVTIKA KOMPANIYALARI
VA ISHLAB CHIQUVCHILARINING
O'ZBEKISTONDAGI
VAKOLATXONALARI ASSOTSIATSIYASI
DIREKTORI **MUHABBAT ASQAROVA**
BILAN SUHBATLASHDI.

— Muhabbat Akbarovna, xorijiy farmatsevtika kompaniyalari dori vositalarini raqamli markirovkalash talablariga javob berish uchun O'zbekistonda qanday muhim choralarni amalga oshirdi?

— Assotsiatsiyaga a'zo xorijiy farmatsevtika kompaniyalari boshqa bozorlarda raqamli markirovkalash tizimlari bilan ishlash borasida yetarlicha tajribaga ega. Aynan shu tajriba ularga O'zbekistonning amaldagi talablariga tez moslashish imkonini berdi. Asosiy bosqichlar Asl belgisi milliy raqamli markirovkalash tizimida ro'yxatdan o'tish, noyob identifikatsiya kodlarini olish va ularni ishlab chiqarish jarayoniga joriy etishni o'z ichiga oldi. Mahalliy talablarga rioya qilish hamda texnik jihatlarni muvofiqlashtirish maqsadida kompaniyalar CRPT TURON bilan muntazam hamkorlik olib bordi. Natijada integratsiya jarayoni sezilarli kechikishlarsiz amalga oshdi va xorijiy farmatsevtika kompaniyalari O'zbekistonga markirovkalangan mahsulotlarni yetkazib berishni o'z vaqtida boshlash imkoniyatiga ega bo'ldi.

— Raqamli markirovkani joriy etish jarayoni mahalliy distribyutorlar va regulyatorlar bilan hamkorlik qanday ahamiyat kasb etdi?

— Raqamli markirovkalashni muvaffaqiyatli joriy etishda mahalliy distribyutorlar va regulyatorlar bilan yaqin hamkorlik muhim rol o'ynadi. CRPT TURON Farmatsevtika tarmog'ini rivojlantirish agentligi hamda O'zbekiston Respublikasi Soliq qo'mitasi bilan birgalikda seminarlar va amaliy uchrashuvlar tashkil etdi. Bu uchrashuvlarda markirovkalashning texnik va huquqiy jihatlari atroflicha muhokama qilindi, yagona yondashuvlar ishlab

chiqildi va dolzarb masalalar yuzasidan amaliy yechimlar topildi. Shu yondashuv tufayli kompaniyalar qonunchilikdagi yangiliklardan xabardor bo'lib, yangi talablarga o'z vaqtida va puxta tayyorgarlik bilan moslashishga erishdi.

— Xorijiy farmatsevtika kompaniyalari ishlab chiqarish jarayonlarini raqamli markirovkalash talablariga qanday moslashtirdi?

— Xorijiy farmatsevtika kompaniyalari raqamli markirovkalash bo'yicha avvalgi tajribasiga tayanib, O'zbekistonda ishlab chiqarish jarayonlariga zarur o'zgartirishlar kiritdi. Ular mahalliy me'yorlarga mos keladigan Data Matrix-kodlarini joriy etish va tekshirish uchun zamonaviy uskunalardan foydalanishni boshladi. Shuningdek, markirovkaning aniqligi va o'qilishi kafolatlanishi uchun sifat nazorati yanada kuchaytirildi. Ishlab chiqarish liniyalariga real vaqt rejimidagi monitoring tizimlari joriy etildi, muntazam tekshiruvlar orqali esa jarayonning uzluksizligi, xalqaro standartlar hamda milliy talablar bilan muvofiqligi ta'minlandi.

— Xorijiy kompaniyalar qanday qiyinchiliklarga duch keldi?

— Asosiy qiyinchiliklar mahalliy normativ bazani o'zlashtirish va O'zbekistonning o'ziga xos talablarga moslashish bosqichida yuzaga keldi. Tartibga solishdagi farqlar, mahalliy standartlar va tartib-qoidalarga rioya qilish zarurati, ayniqsa, ilgari mamlakatda faoliyat yuritmagan kompaniyalar uchun qiyinchilik tug'dirdi.

Misol uchun, elektron raqamli imzo (ERI) olishda qiyinchiliklar yuzaga keldi. Agar chet el kompaniyasining O'zbekistonda vakolatxonasi bo'lmasa va ro'yxatdan o'tkazish guvohnomasining egasi chet eldagi, masalan, Yevropadagi biror mamlakatdagi

bosh ofis bo'lsa, o'sha mamlakatdagi vakolatli shaxsga ERI rasmiylashtirishga to'g'ri kelardi.

Assotsiatsiyaning farmatsevtika tarmog'ini rivojlantirish agentligi, Soliq qo'mitasi, CRPT TURON, Tashqi ishlar vazirligi bilan hamkorligi natijasida samarali mexanizm ishlab chiqildi. Natijada chet elliklar belgilangan milliy tartib-qoidalarga rioya qilgan holda ERI olishlari mumkin, bu esa markirovkalash tizimiga to'liq qo'shilish imkonini berdi.

Xorijiy kompaniyalar vakolatxonalari raqamli markirovkalash xizmatlari uchun to'lovlarni milliy valyutada amalga oshirishi bo'yicha normativ-huquqiy bazada ruxsat mavjud emasligi yana bir muammo sifatida yuzaga chiqqan. O'zbekiston Respublikasi Hukumatining vakolatxonalarni akkreditatsiya qilish tartibini belgilovchi avvalgi qarorida bunday imkoniyat ko'zda tutilmagan edi. Assotsiatsiya, CRPT TURON hamda tegishli davlat organlarining hamkorlikdagi sa'y-harakatlari natijasida ushbu qarorga o'zgartirishlar kiritildi. Bu esa mavjud huquqiy noaniqlikni bartaraf etib, xorijiy vakolatxonalarning raqamli markirovkalash tizimidagi to'liq ishtirokini ta'minladi.

Shuningdek, markirovkalash to'g'risidagi ma'lumotlarni uzatishda ma'lumotlarni himoya qilish va axborot xavfsizligini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar talab etildi. Dastlabki bosqichda ta'minot zanjiri ishtirokchilari o'rtasida muvofiqlashtirishda qiyinchiliklar yuzaga keldi. Ushbu muammolar ishlab chiqaruvchidan tortib tartibga soluvchigacha bo'lgan har bir shaxs shaffof va samarali raqamli markirovkalash tizimini yaratishda muhim rol o'ynaydigan barqaror o'zaro ta'sir modelini yaratishga turtki bo'ldi.

— Xorijiy kompaniyalar tajribasida raqamli markirovkani joriy etish bo'yicha qanday muvaffaqiyatli misollarni keltirish mumkin?

— Assotsiatsiyamiz tarkibiga kiruvchi xalqaro farmatsevtika kompaniyalari O'zbekistonda raqamli markirovkani muvaffaqiyatli joriy etish bo'yicha bir qator misollarni taqdim etmoqda. Novo Nordisk, Gedeon Richter, Berlin-Chemie va boshqa ishlab chiqaruvchilar birinchilar qatorida ushbu tashabbusni qo'llab-quvvatlab, CRPT TURON bilan hamkorlikda pilot loyihalarda ishtirok etdi. Ularning faolligi va xalqaro tajribasi asosiy integratsiya jarayonlarini yo'lga qo'yish, shuningdek, texnik hamda huquqiy muammolarni aniqlash va bartaraf etishda muhim rol o'ynadi. Natijada boshqa kompaniyalar uchun majburiy markirovkaga o'tish ancha osonlashdi va tizimning barqaror ishga tushirilishi ta'minlandi.

Seriyalashtirish va agregatsiyalashning zamonaviy texnologiyalarini joriy etish kompaniyalarga nafaqat regulyatorlar talablarini bajarishga, balki ichki jarayonlarning shaffofligini oshirishga ham xizmat qildi. Bu esa o'z navbatida iste'molchilar va hamkorlar ishonchini mustahkamladi. Bu misollar shuni ko'rsatadiki, davlat bilan samarali muvofiqlashtirish, operatorning faol qo'llab-quvvatlashi va biznes vakillarining ishtiroki orqali raqamli markirovkani nafaqat rasman, balki amalda butun sog'liqni saqlash tizimi uchun real foyda keltiradigan tarzda joriy etish mumkin.

Assotsiatsiyamiz bundan keyin ham tizimni rivojlantirish, uning barqaror ishlashini ta'minlash va bozorning shaffofligini qo'llab-quvvatlashda faol ishtirok etishda davom etadi. Oldinda esa moslashuvchanlik va ochiq muloqotni talab qiladigan yangi bosqich turibdi. Assotsiatsiya bu jarayonda ishonchli hamkor bo'lib qolishga tayyor.

«Assotsiatsiyamiz tarkibiga kiruvchi xalqaro farmatsevtika kompaniyalari O'zbekistonda raqamli markirovkani muvaffaqiyatli joriy etish bo'yicha bir qator misollarni taqdim etmoqda. Novo Nordisk, Gedeon Richter, Berlin-Chemie va boshqa ishlab chiqaruvchilar birinchilar qatorida ushbu tashabbusni qo'llab-quvvatlab, CRPT TURON bilan hamkorlikda pilot loyihalarda ishtirok etdi»

QOIDALARGA ASOSLANGAN O'YIN

Raqamli markirovka alkogolsiz ichimliklar bozorini qanchalik o'zgartirmoqda

DARYA BARAKINA

ICHIMLIK LARNI RAQAMLI MARKIROVKA QILISH XARIDORLARGA SIFATLI MAHSULOTNI KONTRAFAKTDAN AJRATISHGA, BIZNES VAKILLARIGA ESA MAHSULOT HARAKATINI KUZATIB BORISH HAMDA AMALDAGI STANDARTLARGA RIOYA QILISHDA YORDAM BERMOQDA. BU TIZIM ISHLAB CHIQUVCHILAR UCHUN HALOL RAQOBAT MUHITINI YARATISH, INVESTITSİYALARNI JALB QILISH IMKONINI BERADI. KURSIV UZBEKISTAN ENERGY DRINKS ASSOCIATION YURIDIK SHAXSLAR UYUSHMASI IJROCHI DIREKTORI **MIRPAYOZ MIRSAATOV** BILAN SUHBATLASHDI. U MARKIROVKALASH SANOATGA QANDAY TA'SIR QILISHI VA TIZIM YANADA SAMARALIROQ BO'LISHI UCHUN NIMALARNI O'ZGARTIRISH KERAKLIGI HAQIDA SO'ZLAB BERDI.

Nima uchun raqamli markirovka ENERGY DRINKS ASSOCIATION uchun dolzarb masalaga aylandi?

— Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 1-noyabr-dagi «Suv va salqin ichimliklarni majburiy raqamli markirovkalash tizimini joriy etish to'g'risida»gi 631-son qaroriga muvofiq, suv va salqin ichimliklarni ishlab chiqarish, olib kirish va hisobga olish mexanizmlarini takomillashtirish, ularning tovar aylanmasini ta'minlash maqsadida raqamli markirovkalash joriy etilmoqda. Assotsiatsiya a'zolari qonunlarga amal qiluvchi, taniqli va ishonchli brendlar hisoblanadi. Raqamli markirovka ularning ishlab chiqarish hamda logistika tizimlariga qo'shimcha investitsiyalar jalb qilish imkonini yaratadi. Biroq bu kabi mas'uliyatli yondashuv bilan ishlaydigan kompaniyalar ushbu talablarga rioya qilmaydigan ishlab chiqaruvchi yoki import qiluvchilar bilan teng raqobat sharoitida noqulay holatga tushib qolmoqda. Oddiy xaridorlar ko'pincha raqamli markirovka nima uchun kerakligi va u qanday afzalliklarga ega ekanini tushunmaydi, masalan, tovarning sifati va haqiqiylikini tasdiqlashda. Biz esa aholining markirovkalangan mahsulotlarni tanlash zaruriyatini chuqurroq tushunishi uchun faol ishlash muhim deb hisoblaymiz. Qalbaki mahsulotlar odatda xavfsizlik standartlarini buzib, arzon materiallardan tayyorlanadi. Bunday mahsulotlarni iste'mol qilish sog'liq uchun jiddiy xavf tug'diradi. Turli kasalliklar va holsizlikka sabab bo'lishi mumkin. Bundan tashqari, qalbaki mahsulotlar butun ichimliklar sohasining obro'siga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

— Energetik ichimliklar sanoatida raqamli markirovkalashning kelajagini qanday tasavvur qilasiz? Yaqin yillarda qanday o'zgarishlar kutilmoqda?

— O'zbekistonning savdo hamkorlari bilan unifikatsiyalangan [DA1] raqamli markirovkani ko'rishni istardik. Bu «Dori-darmon vositalari» tovar guruhi markirovkasining o'zaro e'tirof etilishiga o'xshash tarzda bo'lishi lozim. Hozirgi vaqtda O'zbekiston, Qirg'iziston, Rossiya, Ozarbayjon, Armanistonda raqamli markirovkalash formati ko'plab farqlarga ega bo'lib, bu ishlab chiqaruvchi va iste'molchilar uchun bir qator qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi. Standartlarni uyg'unlashtirish juda samarali bo'ladi. Iste'molchilar tovarlardagi raqamli markirovkaning mavjud bo'lishini talab qilishga haqli, chunki ular jamoatchilik nazoratining muhim ishtirokchilari hisoblanadi. Quvonarlisi shundaki, so'nggi vaqtlarda mamlakat aholisi yanada xabardor, talabchan bo'lib bormoqda. Xaridorlar aynan nima sotib olayotganini, mahsulot qayerdan kelganini, uning xavfsizlik darajasi qandayligini bilishni xohlashmoqda. Bu esa ularning hayoti va sog'lig'i uchun muhim omil hisoblanadi.

— Energetik ichimliklarga nisbatan iste'molchilar ishonchining ortishida raqamli markirovkaning o'рни qanday?

— Iste'molchi Asl Belgisi mobil ilovasi orqali markirovka kodini skanerlab, mahsulot haqidagi barcha kerakli ma'lumotlarni olishi mumkin. Bu ularga mahsulotning haqiqiylik, uning sifati va oziq-ovqat xavfsizligi bo'yicha amaldagi talablarga muvofiqligiga ishonch hosil qilish imkonini beradi. Shuningdek, bu orqali asl mahsulotni qalbakisidan farqlab, ongli va to'g'ri tanlov qilish osonlashadi. Qadoqda raqamli markirovkaning mavjudligi esa ishlab chiqaruvchining ishonchli, sifatli va xavfsiz mahsulot yetkazib beruvchi sifatidagi obro'sini mustahkamlaydi. Mamlakat fuqarolari uchun esa raqamli markirovka xarid qilinayotgan tovarning qonuniy va sifatli ekanligining kafolati bo'lib xizmat qiladi.

SVYATOSLAV POLYAKOV

MARKIROVKA ISHONCH VOSITASI:

O'zbekistonda tovarlarni raqamli himoya qilishda kim yetakchilik qilmoqda

TAMAKI FABRIKALARI, FARMATSEVTIKA
KOMPANIYALARI VA MAISHIY
TEXNIKA ISHLAB CHIQUVCHILARI
ALLAQACHON DATA MATRIX-
KODLARINI KIRITISHNING YANGI
TEKNOLOGIYALARINI FAOL JORIY ETDI.
2025-YIL FEVRAL OYIDAN BOSHLAB
ESA MAJBURIY MARKIROVKALASH
TIBBIY BUYUMLARGA HAM
TA'SIR KO'RSATDI. DASTLABKI
NATIJALAR QANDAY BO'LGANI,
MARKIROVKALASHDA KIM FLAGMAN
VA BOZORNI SHAFFOFLASHTIRISHDA
ISTE'MOLCHILARNING QANDAY ROL
O'YNASHI HAQIDA CRPT TURON RIVOJ-
LANISH BO'YICHA BOSH MENEDJER
DIYOR RASULEV SO'ZLAB BERDI.

FARMATSEVTIKA VA TAMAKI — RAQAMLASHTIRISHDA PESHQADAMLARDAN

— Diyor, ishlab chiqaruvchi va import qiluvchilarning markirovka tizimini turli tovar guruhlari kesimida joriy etishga tayyorlik darajasini qanday baholaysiz? Ishlab chiqaruvchi kompaniyalarning eng faol munosabati qaysi segmentlarda kuzatildi?

— Majburiy markirovkashni joriy etishdan oldin har doim sinov loyihasi o'tkaziladi. Uning asosiy vazifasi bozordagi vaziyatni va ishlab chiqaruvchilar hamda boshqa bozor ishtirokchilarining raqamli markirovkani joriy etishga tayyorligini baholashdan iboratdir.

O'zbekistonda raqamli markirovkashni joriy etishda yuqori ishlab chiqarish madaniyatiga ega bo'lgan, shuningdek, Traceability va Track & Trace kabi tushunchalar bilan yaxshi tanish tamaki ishlab chiqaruvchilari, qalbaki va ochiqdan-ochiq soxta mahsulotlarga qarshi kurashishda katta kuch sarflayotgan dori vositalari ishlab chiqaruvchilari eng faol munosabatni bildirdi.

Dori ishlab chiqaruvchilari, ayniqsa, xorijiy ishlab chiqaruvchilar uchun raqamli markirovkash yangilik emas: bunday tizim Yevropa Ittifoqi mamlakatlari, Rossiya, Turkiya va boshqa ko'plab mamlakatlarda joriy etilib, muvaffaqiyatli ishlamoqda. Markirovkash aholini sifatli va qalbaki mahsulotlardan samarali himoya qilish imkonini beradi.

HAJM VA ISHTIROKCHILAR BO'YICHA YETAKCHILAR: 2024-YIL YAKUNLARI

— 2024-yil yakunlariga ko'ra, ishlab chiqarish va import hajmi, berilgan kodlar soni hamda ro'yxatdan o'tgan tovar aylanmasi ishtirokchilari soni bo'yicha qaysi tovar guruhlari flagman hisoblanadi?

— Bugungi kunda raqamli markirovkash oltita tovar guruhini qamrab olgan: tamaki mahsulotlari, alkogol, pivo, dori, maishiy texnika hamda suv va salqin ichimliklar.

Tovar aylanmasi ishtirokchilarining eng ko'p soni maishiy texnikaga to'g'ri keladi, bu yerda 10 mingdan ortiq tadbirkorlik subyekti ro'yxatdan o'tgan. Markirovkalangan tovarlarni ishlab chiqarish va import qilishning eng yuqori hajmi esa dori vositalari, shuningdek, ichimliklarga to'g'ri keladi.

KONTRAFAKTGA QARSHI LAZER

— Data Matrix kodlarini qo'llashning aniqligi va ishonchliligini ta'minlash uchun qanday innovatsion texnologiyalar foydalanilmoqda? Mahsulotlarga markirovka kodlarini qo'yishning yangi usullaridan muvaffaqiyatli tatbiq etilganlariga misol keltira olasizmi?

— Raqamli markirovkash texnologiyalari (Data Matrix-kodlar) ishlab chiqaruvchi va import qiluvchilarning ehtiyojlarini inobatga olgan holda doimiy takomillashtirib borilmoqda. Hozirda markirovkashning eng ilg'or usullaridan biri lazerli bosma texnologiyadir. Unda Data Matrix-kodlar mahsulot qadoqlari yuzasiga lazer yordamida «kuydiriladi». Bu usul yuqori samaradorlik, kodning chidamliligi va ishonchliligini ta'minlaydi. Shu bilan birga, markirovkani oson o'qilishi mahsulot saqlanish muddati davomida kafolatlanadi.

Mazkur texnologiyani ilk bor tamaki ishlab chiqaruvchi korxonalar qo'llay boshlagan bo'lsa, bugungi kunda suv va salqin ichimliklar ishlab chiqaruvchilari ham uni faol joriy etmoqda. Amaliy tajriba shuni ko'rsatmoqdaki, lazerli bosish alyuminiy idishlardagi mahsulotlar uchun juda qulay: kod bevosita alyuminiy idish qopqog'iga «kuydiriladi».

Lazerli markirovkash texnologiyasi EURASIA BOTTLEERS zavodida ham muvaffaqiyatli joriy etildi. Bu yerda Flash Up brendi ostida tetiklashtiruvchi ichimliklar ishlab chiqariladi.

TIBBIY BUYUMLARNING RAQAMLI YO'LI

— 2025-yil 1-fevraldan boshlab tibbiyot buyumlarini majburiy markirovkash joriy etildi. Sizningcha, ushbu yangilik qanday o'zgarishlarga olib keladi? Bu holat tibbiyot buyumlarini ishlab chiqarishni monitoring qilish hamda davolash muassasalariga dori yetkazib berish jarayoniga qanday ta'sir ko'rsatadi?

— Tibbiy buyumlarni markirovkash qalbaki-lashtirishdan himoya qilish uchun zarur, chunki bu ularning ishlab chiqarilishi va harakatlanishini oxirgi realizatsiya yoki tibbiyot muassasalarida qo'llanilishigacha kuzatish imkonini beradi.

Tibbiy buyumlar dori vositalari kabi ijtimoiy ahamiyatga ega tovarlar bo'lib, ularning samaradorligi va xavfsizligi nafaqat hokimiyat organlarini, balki oddiy fuqarolarni ham tashvishga soladi. Raqamli markirovkash mahsulotlarni ishlab chiqarish, fuqarolik muomalasiga kiritish, sertifikatlash jarayonlari, sifat nazorati va mamlakat bozoriga qonuniy asosda yetkazib berishni tizimli nazorat qilish imkonini beradi.

Shuningdek, bu tizim bozordagi tovar qoldiqlari bo'yicha holatni tahlil qilish, tibbiyot muassasalarida monitoring o'tkazish, zarurat tug'ilganda esa muayyan turdagi dori vositalari va tibbiy buyumlar yetkazib berish hajmini oshirishga xizmat qiladi.

Ishdagi

O'ZBEKISTONDA SALQIN
ICHIMLIKLARNI MARKIROVKALASHDA
INNOVATSION TEXNOLOGIYA QANDAY
QO'LLANILMOQDA

DARYA BARAKINA

lazer

«Biz texnologik yechimni ishlab chiqdik, chunki markirovkalash uskunalarini ishlab chiqarish liniyasiga o'rnatishning imkoni yo'qligini darhol tushundik. Bu jarayon alohida tashkil etilishi kerak, chunki ishlab chiqarish rejimida bankani kalit-halqaga aniq tushadigan darajada barqaror holatda ushlab turishning iloji yo'q»

2024-yil 1-martdan O'zbekistonda salqin ichimliklarga raqamli markirovkani qo'llash majburiy bo'ldi. Bu iste'molchi uchun tovar sifatini kafolatlaydi va qalbaki mahsulotlarga qarshi kurashishda yordam beradi.

Bunday mahsulotlarni ishlab chiqaruvchi kompaniyalar ichimlik solingan bankalarga zarur Data Matrix kodini qo'yish masalasini turli usullar orqali hal qilmoqda. Masalan, EURASIA BOTTTLERS kompaniyasi O'zbekiston bozori uchun innovatsion bo'lgan lazerli markirovkalash texnologiyasidan foydalanmoqda. Ushbu tizimning ishlash jarayonini yaqindan ko'rish maqsadida biz korxonaga tashrif buyurdik.

Toshkentda joylashgan EURASIA BOTTTLERS zavodida Flash Up ichimligi ishlab chiqariladi. Korxona yiliga 100 milliondan ortiq banka ichimlik ishlab chiqarish quvvatiga ega. Amaldagi O'zbekiston qonunchiligiga ko'ra, ushbu mahsulotlarning barchasi majburiy tartibda markirovka qilinishi lozim.

Biroq alyuminiy idishdagi ichimliklarni sifatli markirovkalash tashqaridan ko'ringanidek oson emas. Data Matrix kodi idishning yuqori qismida joylashgan kalit-halqaga joylashtirilishi kerak. Ishlab chiqarish liniyasi bo'ylab harakatlanish jarayonida idishlarning holati o'zgarishi mumkin, bu esa belgilarning noto'g'ri qo'yilishi xavfini oshiradi.

Ushbu masalani hal etish maqsadida kompaniya lazerli markirovkalash texnologiyasini yaratgan va bu jarayon uchun uskunalarini yetkazib beruvchi «Kallisto» kompaniyasi bilan hamkorlikni yo'lga qo'ygani.

«Biz texnologik yechimni ishlab chiqdik, chunki markirovkalash uskunalarini ishlab chiqarish liniyasiga o'rnatishning imkoni yo'qligini darhol tushundik. Bu jarayon alohida tashkil etilishi kerak, chunki ishlab chiqarish rejimida bankani kalit-halqaga aniq tushadigan darajada barqaror holatda ushlab turishning iloji yo'q», — deydi «Kallisto» bosh direktori **Pavel Bulgakov** taklif etilgan konsepsiya haqida.

Natijada korxonada ichimliklar uchun alohida banka qopqoqlarini markirovkalash zonasi tashkil etildi. Ushbu uskuna soatiga 80 ming tagacha belgi qo'yish quvvatiga ega.

O'zbekistondan tashqari, kompaniya ishlanmalari Rossiya korxonalarida ham qo'llanilmoqda. Ammo mamlakatda bunday lazerli markirovkalash texnologiyasi hozircha faqat EURASIA BOTTTLERS tomonidan ishlatilmoqda.

O'zbekistonda raqamli markirovkalash tizimini yaratish, joriy etish va rivojlantirish uchun mas'ul bo'lgan CRPT TURON tashkiloti ichimliklarni lazerli markirovkalash texnologiyasi orqali belgilashning afzalliklariga alohida e'tibor qaratishni tavsiya etadi. Mazkur talab o'tgan yilning 1-avgustidan boshlab majburiy tartibda kuchga kirgan bo'lsa-da, texnologiyani amaliyotga joriy etish jarayoni boshqa tovar guruhlariga nisbatan murakkabroq kechdi.

«Bu holat mahsulotning form-faktorlari bilan bog'liq bo'lib, ishlab chiqaruvchilardan moslashishni hamda markirovkalashning eng maqbul usulini tanlashni talab qildi», — deya ta'kidladi CRPT TURON'ning «Suv va salqin ichimliklar» tovar guruhi menejeri **Dilso'z Akrobjonova**.

Uning qo'shimcha qilishicha, 2025-yilning birinchi choragida alyuminiy idishlardagi 130 milliondan ortiq mahsulot raqamli belgi bilan markirovka qilingan. CRPT TURON bu ko'rsatkichni mahalliy suv va salqin ichimliklar ishlab chiqaruvchilari keng ko'lamli markirovkalash jarayoniga tayyor ekanligining yaqqol dalili sifatida baholamoqda.

Shuningdek, tashkilot vakili 2025-yil 1-maydan boshlab O'zbekistonda elektron hisobvaraqq-fakturalarda markirovka kodlarini ko'rsatish talabi kuchga kirishini eslatdi. Mazkur yangiliklar bozorning shaffofligini oshirishi, shu bilan birga, iste'molchilarni qalbaki mahsulotlardan himoya qilishda muhim rol o'ynashi kutilmoqda.

SOXTA MAHSULOTSIZ KELAJAK:

iste'molchilar mamlakat bozoriga qanday ta'sir qilishi mumkin

BUGUNGI BOZOR TURLI XIL SIFATLI MAHSULOTLAR BILAN TO'LIB-TOSHGAN VA MAHSULOTNING HAQIQIYLIGI MASALASI TOBORA DOLZARB BO'LIB BORMOQDA. KONTRAFAKT NAFAQAT BRENDLARGA BO'LGAN ISHONCHNI PASAYTIRADI, BALKI ISTE'MOLCHILAR SALOMATLIGIGA REAL TAHDID SOLISHI MUMKIN. USHBU VAZIYATDA HAR BIR XARIDORGA MAHSULOTNING QONUNIYLIGI VA KELIB CHIQISHINI MUSTAQIL RAVISHDA TEKSHIRISH IMKONINI BERUVCHI MAHSULOTLARNI RAQAMLI MARKIROVKALASH ALOHIDA ROL O'YNAYDI.

O'zbekistonda Asl Belgisi tizimi bu sohadagi asosiy vositaga aylandi. U iste'molchilarga qadoqdagi Data Matrix-kodni skanerlash orqali mahsulot haqida ma'lumot olish imkonini beradi. Bu shuni anglatadiki, xaridor dori vositalari, ichimliklar, maishiy texnika va boshqa tovarlarning haqiqiyligiga faqatgina sotuvchining tasdig'iga ko'ra emas, balki sotib olishdan oldin o'zi ishonch hosil qilishi mumkin.

JAMOATCHILIK NAZORATI QANDAY ISHLAYDI?

Asl Belgisi tizimi tekshiruv jarayonini shaffof va tushunarli qiladi. Mobil ilovada kodni skanerlagandan so'ng (Android/iOS) mahsulot haqida batafsil ma'lumotga ega bo'lish mumkin: uning ishlab chiqaruvchisi, chiqarilgan sanasi, yaroqlilik muddati, tarkibi va hatto majburiy sertifikatlarining mavjudligi. Agar qadoq va ilovadagi ma'lumotlar bir-biridan farq qilsa yoki skanerlash natijasi shubhali bo'lsa, iste'molchi bu haqda xabar berishi mumkin. Buning uchun ilovadagi «Qoidabuzarlik haqida xabar berish» tugmasini bosish va muammoni tavsiflash kifoya.

Aslida bu jamoatchilik nazoratining yangi shaklini yaratadi, bunda xaridorning o'zi noqonuniy mahsulotlarga qarshi kurash jarayonining ishtirokchisiga aylanadi. Odamlar tizimdan qanchalik ko'p foydalansa, qalbaki mahsulot aylanmasi shunchalik murakkablashadi va bozorda tovarlar sifatiga bo'lgan talab shunchalik yuqori bo'ladi.

YANGI ISTE'MOL ODATI QANDAY SHAKLLANADI?

So'nggi yillarda Asl Belgisi mobil ilovasidan foydalanuvchilar soni ortib bormoqda, bu esa fuqarolarning tovarlarni tekshirish muhimligi haqida xabardorligi oshganidan dalolat beradi. 2024-yil oxiriga kelib, ilova 785 ming marta o'rnatildi. Bu yangi iste'mol odatining shakllanishini ko'rsatadi: odamlar sotib olayotgan narsasiga ishonch hosil qilishni xohlashadi.

Bundan tashqari, markirovka nafaqat oddiy fuqarolar, balki biznes uchun ham foydalidir. Asl Belgisi.Business maxsus ilovasi tadbirkorlarga tovarlarning haqiqiyligini tekshirishda va kontrafakt yetkazib berishdan himoyalashda yordam beradi.

NIMA UCHUN BU MUHIM?

Raqamli markirovka va jamoatchilik nazorati shunchaki qalbaki mahsulotdan himoyalash usuli emas, balki bozorni o'zgartiruvchi vositadir. Xaridorlar mahsulotni muntazam tekshirib turganda, do'konlar va ishlab chiqaruvchilar shaffofroq sharoitda ishlashga majbur bo'ladi, «yashirin» biznes esa sotish imkoniyatini yo'qotadi.

Kodlarni skanerlaydigan va muammolar haqida xabar beradigan iste'molchilar quyidagilarni ta'minlaydigan tizimning bir qismiga aylanadi:

- shaffoflik — mahsulot va uning kelib chiqishi haqidagi ma'lumotlarga kirish;
- xavfsizlik — kontrafakt sotib olish xavfini kamaytirish;
- sifat nazorati — buzilishlar haqida tezkor xabar berish imkoniyati.

Natijada raqamli markirovka nafaqat nazorat mexanizmgiga, balki mas'uliyatli iste'molni rivojlantirishning muhim qismiga aylanadi. Va bu tizimda xaridorlarning o'zlari hal qiluvchi rol o'ynaydi — ular tekshirilgan mahsulotni tanlaydi va qalbaki mahsulotlarsiz bozor yaratishga yordam beradi.

ASL BELGISI ILOVASI:

YELENA KIM

NIMALARNI BILISH VA UNDAN QANDAY FOYDALANISH KERAK

ASL BELGISI — BU ISHLAB CHIQUVCHIDAN TO SOTISHGACHA BO'LGAN BARCHA BOSQICHLARDA TOVARLAR HARAKATINI NAZORAT QILISH IMKONINI BERADIGAN TIZIM. U TOVAR AYLANMASINI SHAFFOFLASHTIRISHGA, KONTRAFAKT XAVFINI KAMAYTIRISHGA VA ISTE'MOLCHILAR MANFAATLARINI HIMOYA QILISHGA YORDAM BERADI.

Asl Belgisi — bu iste'molchidan tortib Soliq qo'mitasi xodimigacha foydalanishi mumkin bo'lgan raqamli vosita. Platforma tovar aylanmasini kuzatishga yordam beradi, bu esa biznes va nazorat organlarining ma'lumot to'plashdagi ishini sezilarli darajada osonlashtiradi, shuningdek, foydalanuvchilarga sotib olingan mahsulotlarning sifatiga ishonch hosil qilish imkonini beradi.

Asl Belgisi ilovasining funksiyalari doimiy ravishda kengayib bormoqda. So'nggi versiyada Asl Belgisi ilovasi foydalanuvchilar uchun yanada qulayroq bo'lib, dizayni butunlay yangilandi. Turli bo'limlar bo'yicha navigatsiyalar qo'shildi. Endilikda dori nomi va qadoqni skanerlash orqali qidirish mumkin. Bu kerakli dorini tezda topish va barcha asosiy ma'lumotlarni olish imkonini beradi.

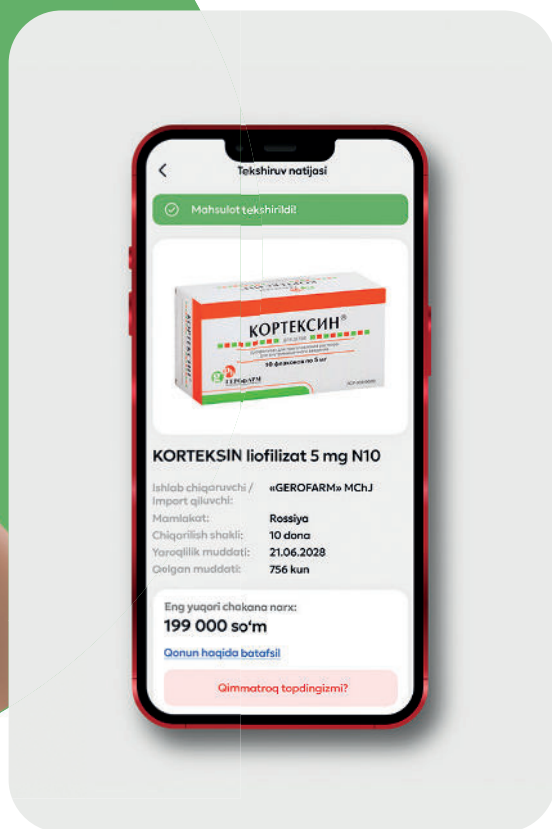
Natijalarda quyidagilar aks etadi:

- belgilangan normativlarga muvofiq preparatning yo'l qo'yiladigan eng yuqori narxi;

- shahar dori xonalaridagi narxlar diapazoni foydalanuvchiga eng foydali taklifni tanlash imkonini beradi.

Shuningdek, har bir dori kartasida PDF formatida qo'llash bo'yicha ko'rsatma qo'shildi. Uni to'g'ridan to'g'ri ilovada ko'rish yoki qurilmaga yuklab olish mumkin.

Ushbu funksiyalar Asl Belgisini o'z sog'lig'iga g'amxo'rlik qiladigan va sotib olinayotgan mahsulotning sifati va haqiqiylikiga ishonch hosil qilishni istaganlar uchun yanada foydali vositaga aylantiradi.

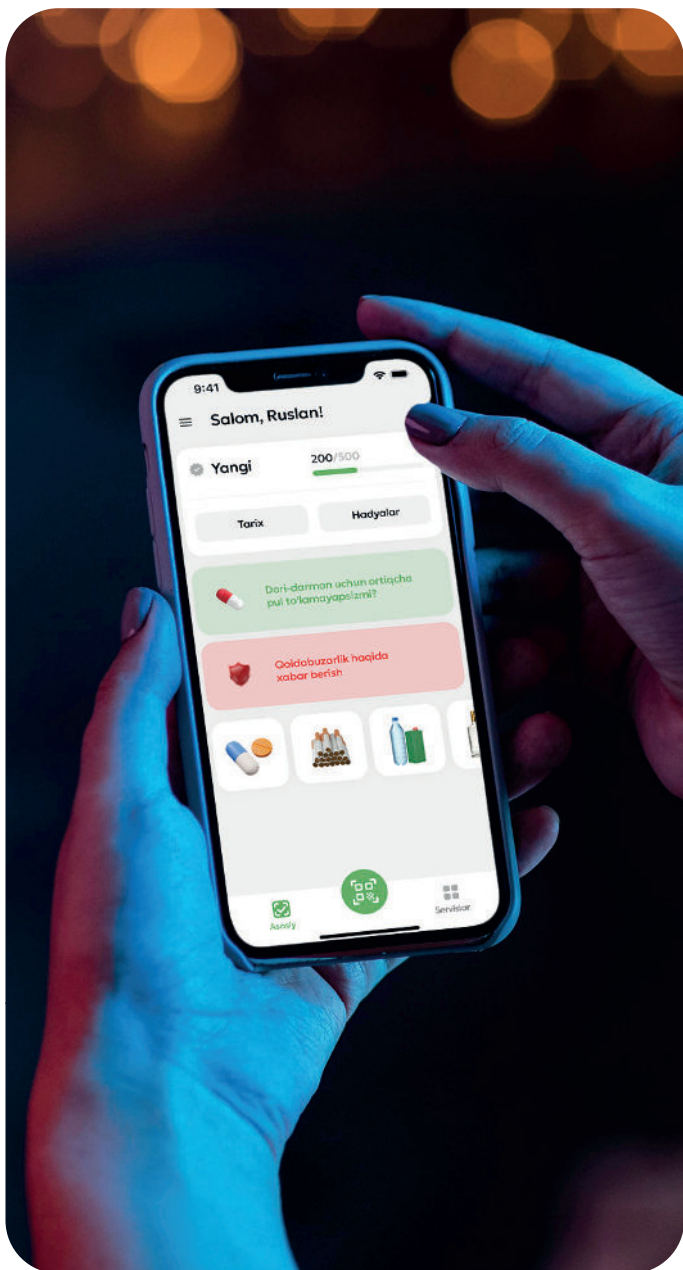

ASL BELGISI QANDAY ILOVA?

Asl Belgisi tovarlarning haqiqiylikini tekshirish hamda ularning O'zbekiston hududida qonuniy muomalada ekanligini aniqlash imkonini beruvchi mobil ilova. Ilova yordamida tovar qadoqlaridagi

Data Matrix-kodlarni skanerlash orqali mahsulotning rasmiy markirovkadan o'tgan-o'tmaganligi, ishlab chiqaruvchisi, ishlab chiqarilgan sanasi hamda amaldagi me'yorlarga muvofiqligi haqida ma'lumot olish mumkin.

Asl Belgisi ilovasi xaridorlarga O'zbekiston hududiga qonuniy ravishda olib kirilgan, asl va sertifikatlangan mahsulotlarni qalbaki yoki kontrafakt mahsulotlardan farqlashda ishonchli yordamchi bo'lib xizmat qiladi.

ASL BELGISI ILOVASIDAN QANDAY FOYDALANILADI?

Asl Belgisi mobil ilovasi bepul bo'lib, mamlakatning barcha fuqarolari va mehmonlari uchun ochiq. Ilovani birinchi marta ishga tushirayotganingizda o'zingizga qulay tilni tanlang (istalgan vaqtda bu sozlamalarni o'zgartirish mumkin). So'ng foydalanuvchi kelishuvi bilan tanishib chiqing va shartlarga rozilik bildiring.

Shundan keyin ilova sizdan telefon raqamingizni kiritishni so'raydi. Ushbu raqamga maxsus SMS-kod yuboriladi va uni tegishli maydonga kiriting hamda ro'yxatdan o'tishni yakunlang. Keyingi bosqichda shaxsiy profilingizni to'ldiring: ismingiz, jinsingiz va tug'ilgan sanangizni ko'rsating. Keyin siz ilovaning barcha funksiyalaridan foydalanishingiz, shuningdek, skanerlash tarixini ko'rib chiqishingiz mumkin.

Ro'yxatdan o'tgach, ilovaning bosh ekraniga o'tasiz. Ekraning pastki qismida markazda skaner belgisi tushirilgan tugma joylashgan. Ushbu tugmani bosib, kameraga ruxsat bering va qurilma kamerasi orqali mahsulot qadog'idagi Data Matrix-kodga yo'naltiring. Ilova kodni avtomatik tarzda aniqlaydi va mahsulot haqidagi ma'lumotlarni chiqaradi.

MARKIROVKA YO'QLIGI YOKI BOSHQA QOIDABUZARLIKLAR USTIDAN QANDAY SHIKOYAT QILISH MUMKIN?

Agar markirovka kodi qandaydir sabablarga ko'ra o'qilmasa yoki olingan ma'lumotlarda xatoliklar mavjud bo'lsa — masalan, mahsulotning nomi noto'g'ri ko'rsatilsa yoki ishlab chiqaruvchi haqidagi ma'lumotlar bo'lmasa — ilovada mavjud «Qoidabuzarlik haqida xabar berish» tugmasini bosish orqali bu holat haqida darhol xabar berishingiz mumkin.

Tegishli bo'limda mahsulot turkumini tanlashdan boshlang. Masalan, tamaki mahsulotlari. Keyin qoidabuzarlik aniqlangan joyni ko'rsating. Buning uchun viloyat va tuman ma'lumotlarini, shuningdek, savdo nuqtasining nomi, STIR (agar ma'lum bo'lsa) va aniq manzilini kiriting. Barcha ma'lumotlar to'ldirilgach, ularni saqlash uchun «Qo'shish» tugmasini bosib.

Keyingi bosqichda qoidabuzarlik turini tanlang. Agar mahsulotda markirovka mavjud bo'lmasa, shu bandni belgilang. Agar holat nostandart bo'lsa, «Boshqa» variantini tanlashingiz mumkin. Shundan so'ng shikoyat yuborishning yakuniy bosqichiga o'tiladi.

«Qoidabuzarlik haqida ma'lumot» bo'limida muammoning mohiyatini batafsil tarzda tavsiflang — masalan, mahsulot qadoqlarida markirovka yo'qligi. Shuningdek, tasdiqlovchi materiallarni ilova qiling: tovarning fotosuratlarini (uchtagacha surat) va kassa cheki (uchtagacha).

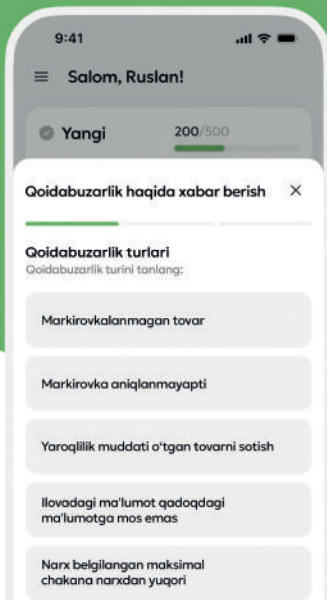
Shikoyatni yuborishdan oldin barcha kiritilgan ma'lumotlarning to'g'riligini va yuklangan fotosuratlarining yetarlicha aniq ekanligini tekshirib chiqing.

Sizning murojaatingiz tegishli hokimiyat organlariga ko'rib chiqish uchun yuboriladi. Shuningdek, ushbu shikoyatni «Soliq» ilovasi orqali to'g'ridan to'g'ri Davlat soliq qo'mitasiga ham yuborishingiz mumkin.

1-QADAM

Qoidabuzarlik haqida qachon xabar berish kerak?

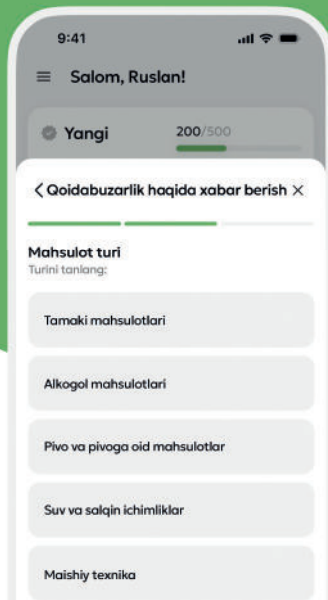
Ushbu bosqichda siz qanday qoidabuzarliklarni qayd etish mumkinligini bilib olasiz.

2-QADAM

Qaysi mahsulotni tekshirishni xohlaysiz?

Quyidagi ro'yxatdan mahsulot turini tanlang. Bu bizga sizning shikoyatingizni tezroq ko'rib chiqishga yordam beradi.

3-QADAM

Qoidabuzarlikni qanday rasmiylashtirish mumkin?

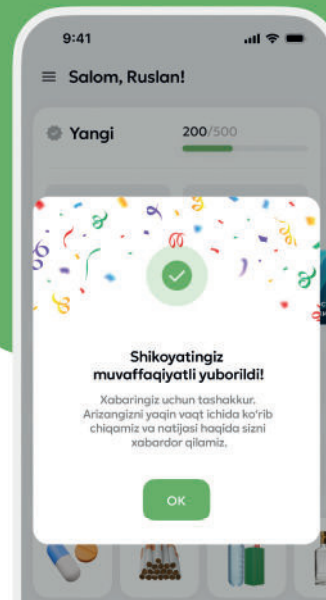
Qoidabuzarlikka yo'l qo'ygan do'kon haqida ma'lumotni to'ldiring.

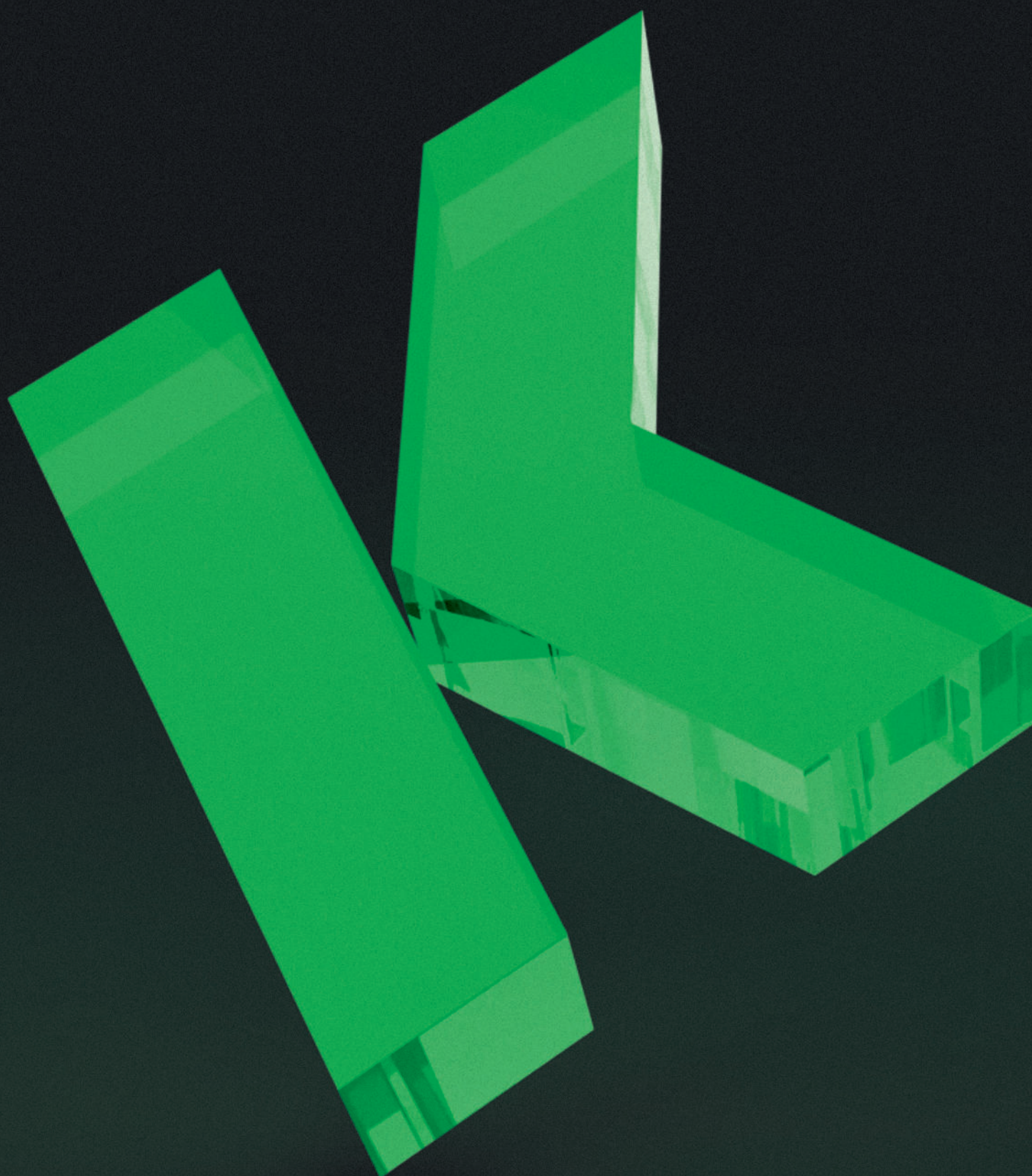
4-QADAM

Yuborilganidan so'ng

Qoidabuzarlik haqida ma'lumot berilganidan keyin, dispatcherlarimiz do'konni tekshirib, zarur choralarini ko'radi.

Новости
Узбекистана, чтобы
быть в курсе — Kursiv

O'zbekistondagi
eng muhim yangiliklar —
Kursiv'da